ރޯދައިގެ އިރުޝާދު

އައްޝައިޚް އަޙްމަދު ސަލީމު އިބްރާހީމް

މުރާޖަޢާކުރެއްވީ:

ޑރ. އަބްދުއްސައްތާރު އަބްދުއްރަޙްމާން

އައްޝައިޚް އަބްދުﷲ ބިން މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް

އައްޝައިޚް ޙަސަން މޫސާ ފިކުރީ

ބަހުގެ ހަމަތައް މުރާޖަޢާ ކުރެއްވީ:

އަލްފާޟިލް އަބްދުއްރަޙީމް އުމަރު (ކަނީރު އަބްދުއްރަޙީމް)

ރޯދައާ ބެހޭގޮތުން ހިތްޕުޅުގައި އުފެދޭ ވަރަށް ގިނަ ސުވާލުގެ ޖަވާބު މިފޮތުން ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

بسم الله الرحمن الرحيم

މުޤައްދިމާ

اَلْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ وَالصَّلاةُ وَالسَّلامُ عَلَى سَيِّدِ الأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِيْنَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَمَنْ اتَّبَعَ هُدَاهُ إِلَى يَوْمِ الدِّيْنِ

أَمَّا بَعْدُ :

އެއްވެސް ބޭނުމަކަށް ވަނަހަރާވެގެން ނުވާނެފަދައިން ތަމަސްކުރުމުގެ ރޯދައަކީ އިސްލާމްދީނުގައި މާތް الله އަޅުތަކުންގެމައްޗަށް ފަރުޟުކުރައްވާފައިވާ އަޅުކަމެކެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ 4 ވަނަ ރުކުނެވެ. މިއީ ރޯދަހިފުމުގައި ޝަރުޢީ ގޮތުން ކޮންމެހެން އިނގެން ޖެހޭ ކަންކަން އިނގެމަށް ކާތްކަމު މުސްލިމުންގެމައްޗަށް ވާޖިބު ކަމެކެވެ.

މިފޮތް އުޅެމުލަތުގެ ވިސްނުން އަޅުގަނޑަށް ހުރައްޓި އަޅުގަނޑުގެ ވަރަށް ގާތް އަޚެކެވެ. ރޯދަމަހުގެ މާތްކަމާއި ބައިގަނޑުތަކާއި ރޯދައާއި ގުޅިގެން ކަންތައްތަކުގެ އިނގޭނީ، އާންމުކޮށް ބޭނުންވާ ފިޤްހީ މައްސަލަތަކާއި ބައިގަނޑުތަކާއި ކަތީބުގެ ދިރުމުގެ ޒިކުރު އަޅުގަނޑަށް ހުށަހެޅުމުން އެކަމަށް ފުރިހަމަ ކަމެއްކަމުގައި ދެކިގެން މިފޮތް އެކުލަވައިލީއެވެ.

މިފޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ ރޯދައިގެ މާތްކަމާއި، ރަމަޟާންމަހުގެ މާތްކަމާއި، ރޯދަވެރިޔާގެ އަދަބުތަކާއި، ރޯދައާ ގުޅޭ ތަފާތު މައްސަލަތަކެވެ. އަދި ކަންމަ އަހަރަކުވެސް ޢާންމުކޮށްރޯދައާ ބައިގަނޑުން ތަކުރާރުކޮށް ކުރެވޭ ވަރަށް ގިނަ ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބު ހިމަނާފައިވާނެއެވެ. ރޯދައިގެ ފިޤުހީ ޙުކުމްތައް ބަޔާންކުރުމުގައި ބޭނުން އަހައްމިއްޔަތު ދީފައި ވާނީ މައްސަލަތައް ތަފުސީލުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ޤުރުއާނާއި ޙަދީޘްގެ މައްސަލައެއްގައި ބުރަވެވޭ ގޮތް ބަޔާންކުރުމަށެވެ. ނަމަވެސް ބައެއް މައްސަލައެއް ކަންމަވެސް ވަރަކަށް ތަފްސީލުކޮށްފައިވާނެއެވެ.

އަޅުގަނޑުގެ ދުޢާއަކީ މާތް الله އަޅުގަނޑުގެ މިއަމަލުގައި ބަރަކާތްލައްވައި، އިޚްލާޞްތެރިކަން މިންވަރުކުރެއްވުމެވެ. އަދި މިފޮތް އުނގަނޑައި ލުމުގައި އެހީތެރިވި

ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް މާތްﷲ ހެޔޮ ޖަޒާ މިންވަރު ކޮށްދެއްވާށިވެ. މިގޮތުން ވަރަށް އަވަދިނެތި އުޅުއްވަމުންވެސް މިފޮތް މުރާޖަޢާ ކޮށްދެއްވި ކަމަށްޓަކައި ޝުކުރު. އަބްދުއްސައްތާރު އަބްދުއްރަޙްމާން އަނާއި، އައްޝައިޚް ޙަސަން މޫސާ ފިކްރީއާއި، އައްޝައިޚް އަބްދު ﷲ ބިން މުޙައްމަދު އިބްރާހީމާއި، އަދި ބަހުގެ ގޮތުން ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން އިސްލާހު ކޮށްދެއްވި ކަމަށްޓަކައި އަޚްފާސިލް ކަސީރު އަބްދުއްރަޙީމަށް ޝުކުރު އަދާކުރަމެވެ. މިފޮތް އުފެއްދުމުގައި އެހީތެރިވި އެންމެހާ ފަރާތްތަކަށް މާތް ﷲ ހެޔޮ ޖަޒާމިންވަރުކޮށް ދެއްވާށި! އާމީން

5 شعبان 1433

25 ޖޫން 2012

އަޙްމަދު ސަމީރު ބިން އިބްރާހީމް ޙުސައިން

ރޯދައިގެ މާނަ

ބަހުގެ ގޮތުން ބަލާއިރު ރޯދައިގެ މާނައަކީ ކަމަކުން މަނާވެގަނެގެން ހުރުމެވެ. ޝަރުޢީގޮތުން ރޯދައިގެ މާނައަކީ ފަޖުރުއްޞާދިގުގެ އަލިކަން ފާޅުވީއްސުރެ އިރު އޮއްސެންދެން ނިޔަތާއެކު ރޯދަގެއްލޭ އެންމެހާ ކަންކަމުން ދުރުވެގެން ހުރުމެވެ.

ރޯދައިގެ ޙުކުމް

ރޯދައަކީ އިސްލާމް ބިނާވެފައިވާ އަސާސްތަކުން އުއްމަތްތަކަށްވެސް މާތް الله ފަރުޟުކުރައްވާފައިވާ އަޅުކަމެކެވެ. މިގޮތުން މި އުއްމަތުގެ މުސްލިމުންނަށްވެސް ރަމަޟާން މަހުގެ ރޯދަ މާތް الله ވަނީ ފަރުޟު ކުރައްވާފައެވެ. މާތް الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿ يَاأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ١٨٣ ﴾ البقرة: ١٨٣ މާނައީ: "އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ މައްޗަށް فرض ކުރެއްވި ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވެސް ރޯދަ فرض ކުރެއްވީއެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން تقوى ވެރި ވުމަށްޓަކައެވެ."

ރަމަޟާންމަހުގެ ރޯދައަކީ އިސްލާމްދީން އޭގެމައްޗަށް ޤާއިމުވެފައިވާ ފަސްރުކުނުގެ ތެރެއިން ހަތަރުވަނަ ރުކުނެވެ. ސަބަބަކީ ޙަދީޘްޝަރީފުގައި ވާރިދުވާ ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "بُنِىَ الإِسْلاَمُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلاَةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ وَحَجِّ الْبَيْتِ" (سُنَنُ التِّرْمِذِي) މާނައީ: "އިސްލާމް ބިނާވެގެންވަނީ ފަސްކަމެއްގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ މާތް الله ފިޔަވައި ޙައްޤު ގޮތުގައި އަޅުކަން ލިބޭ އިލާހަކު ނުވާކަމާއި، މުޙައްމަދު صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم އަކީ މާތް الله ގެ ރަސޫލާކަމަށް ހެކިވުމާއި ، ނަމާދު ޤާއިމް ކުރުމާއި ، ޒަކާތް ދިނުމާއި، ރަމަޟާންމަހު ރޯދަހިފުމާއި، (ކުޅަދާނަކަންލިބިއްޖެ މީހާ) ގެފުޅަށް ޙައްޖުވުމެވެ."

ރޯދައިގެ މާތްކަން

ރޯދަ ފަރުޟު ކުރެއްވުމުގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދަކީ މާތް الله އަށް ތަޤުވާވެރިވުންކަމުގައި މާތްالله ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި އަންގަވާފައި ވުމުން ރޯދައިގެ މާތްކަމާއި މަތިވެރިކަން ހާމަވެއެވެ. އެހެނީ ތަޤުވާއަކީ ހުރިހާ ހެޔޮކަމެއްގެ އަސާސެވެ. ތަޤުވާވެރިންނަކީ މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެންމެ މަތިވެރި މީހުންނެވެ. ސުވަރުގެގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތްތައް މާތް الله ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވަނީ ތަޤުވާވެރިންނަށްޓަކައެވެ.

ސަލާމާއި ސަލަވާތްލެއްވި ކީރިތި ރަސޫލާގެ އެތައް ޙަދީޘްތަކެއްގައި ރޯދައިގެ މާތްކަން ބަޔާންކުރައްވާފައި ވެއެވެ. މިގޮތުން އައިސްފައިވާ ބައެއް ޙަދީޘްތަކުގެ ތިރީގައި އަންނަނިވި ޙަދީޘްތަކެއް ހުށަހަޅަމެވެ.

ރޯދައަށް ޚާއްޞަކޮށްދެއްވާ ވަޢުދުވެވިގެންވާ ޘަވާބުތަކާއި، ރޯދަވެރިޔާ ޝަފާޢަތްކުރުން މިނޫން ސަލާމަތްކަމުގެ އަޖުރުދޭކަން

أَبُو صَالِحِ الزَّيَّاتِ ވިދާޅުވިއެވެ. އަބޫހުރައިރާ ވިދާޅުވާތީ އަޑުއިވިއެވެ. ސަލާމާއި ސަލަވާތްލެއްވި ކީރިތި ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ."قَالَ اللَّهُ كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصِّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ وَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَرْفُثْ وَلَا يَصْخَبْ فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ" (اَلْبُخَارِيْ) މާނައީ: މާތް الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. "ރޯދަ ފިޔަވައި އާދަމުގެ ދަރިކާގެ ހުރިހާ ޢަމަލެއް ވަނީ އޭނާގެ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ރޯދައަކީ ތިމަން الله އަށެވެ. އަދި އެރޯދައަށް ޖަޒާދެއްވާނީ ތިމަން الله އެވެ. އަދި ރޯދައަކީ (މީހާ އެންމެހާ ނުބައިކަންތަކުން ރައްކާތެރިވާ) ދަޅުގަނޑެކެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ ރޯދައެއް ހިފާ ދުވަހަކު (ޖާހިލު ބަސްބުނުން) ކަމަކަށް ނުކުރާށެވެ. އަދި ޖަގަޅަ ނުކުރާށެވެ. ފަހެ ވީއިރު މީހަކު ނިކަމެތިކޮށް ގޮތަކަށް ކުރަމާ ތިމަންނަކީ ރޯދައަށް ހުރި މީހެކޭ" ބުނާށެވެ! މުޙައްމަދުގެ ފުރާނަ އޮތް ރަސްކަލާނގެ އަށް ހުވާކުރަމެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން ރޯދަވެރިޔާގެ އަނގައިން ނުކުންނަވަސް އެއީ ކަސްތޫރީގެ ވަހަށްވުރެވެސް މާތް الله ގެ ހަޟްރަތުގައި މީރުވަހެކެވެ. ރޯދަވެރިޔާއަށް ހިތްވާ ދެ އުފަލެއް ވެއެވެ.(އެއީ) ރޯދަ ވިއްލުމުން އެވަގުތު ހިތްވާ އުފާވުމާއި، ރޯދަވެރިޔާ އަދި ވެރިރަސްކަލާނގެއާ ބައްދަލުވާވަގުތު އެ ރޯދައިގެ ސަބަބުން ހިތްވާ އުފަލެވެ."

ސުވަރުގޭގެ ދޮރެކެއް ރޯދަވެރިންނަށް ޚާއްޞަ ކުރައްވާފައިވުން

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ – رَضِىَ اللهُ عَنْهُ – قَالَ:قَالَ رَسُولُ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– "إِنَّ فِى الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لاَ يَدْخُلُ مَعَهُمْ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ يُقَالُ أَيْنَ الصَّائِمُونَ فَيَدْخُلُونَ مِنْهُ فَإِذَا دَخَلَ آخِرُهُمْ أُغْلِقَ فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ " (مُسْلِم)

މާނައީ:" މާތް الله ރުހިވޮޑިގެންވި سَهْلُ بْنُ سَعْد ވިދާޅުވިއެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ."ހަމަކަށަވަރުން ސުވަރުގޭގައި ދޮރެކެއް ވެއެވެ. އެދޮރުކޮޅުގެ ނަމަކީ ރައްޔާން އެވެ. ޤިޔާމަތް ދުވަހު މި ދޮރުކޮޅުން ސުވަރުގެ ވަންނާނީ ރޯދަވެރިންނެވެ. ރޯދަވެރިން ނޫން އެކަކުވެސް އެދޮރުކޮޅުން ސުވަރުގެ ނުވަންނާނެއެވެ. (އެދުވަހުން) ގޮވާލާނެއެވެ. ރޯދަވެރިން ކޮބައިހެއްތޯ؟ ދެން ފަހެ އެބައިމީހުން އެދޮރުކޮޅުން ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުން ވަނުމުން އެދޮރުކޮޅު ބަންދުކުރެވޭނެއެވެ. ފަހެ ދެން އެކަކުވެސް އެދޮރުކޮޅުން ނުވަންނާނެއެވެ."

ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ރޯދަ ޝަފާޢަތްތެރިވުން

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو – رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا – أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُ الصِّيَامُ أَيْ رَبِّ مَنَعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَفِّعْنِي فِيهِ وَيَقُولُ الْقُرْآنُ مَنَعْتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَشَفِّعْنِي فِيهِ قَالَ فَيُشَفَّعَانِ" (رَوَاهُ أَحْمَدُ ، وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيْ)

މާނައީ: މާތް الله އެދެބަފައިކަލުންނަށް ރުހިވޮޑިގެންވި عَبْد اللَّهِ بْنِ عَمْرو ގެ ބަހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ރޯދައާއި ޤުރުއާން އަޅާއަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނެއެވެ. ރޯދަ

ކުޅުމާއި ދުވާލު އާސާއަސް މިމަސް ވެރިރަސްކަލާނގެ! މިއަދާގެ ދަންނަވާށެވެ.
ސަތޫރުވަތްތެރިކަން މަސްހުނިވުމުން އެ އަޚްލާޤާއި މިމަސް ސަލާމަތްތެރިކަމާއެކު ނިމުނުކަމުގެ ދަނޑިވަޅެވެ!
އަދި ރޯދައާއި ދަންނަވާށެވެ. މިމަސް އައިސްފައި ނުވާނެ ނިކަމެތި ކަމުގެ ބުރަތަކެއް ނުވާތީވެ.
ދޮން އެ ދޮށީގެ ސަލާމަތް ހުއްޓުވާކަމުގެ ދަންނަވާށެވެ."

ރޯދައަށް ނަގަހައްޓުން މިންވަރުކުރެއްވުމުގެ ސަބަބު

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ "مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعَّدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنْ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا " (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ) މާނައީ: "މާތް اللّٰه ގެ މަގުގައި އެއްދުވަހު ރޯދަހިފާފައިވާ މީހާގެ މޫނު ނަރަކައިން ހަތްދިހަ އަހަރުގެ މިންވަރަށް ދުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ."

މާތް اللّٰه ގެ ވަޢުދުތަކާއި ރޯދައިގެ ހެޔޮކަންތައް (ސަވާބު އަދި ދަރަޖަ) ދެއްވުމުގެ ހާސްވަރަކަށް ނުރަހަލާ ދުރުކުރައްވާނެއެވެ."

ރޯދަހިފުމުގެ މާތްކަން

ރޯދަހިފުމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ރުކުނެއް ނަހީ ދީނުގެ ފަރުމާ

މާތް اللّٰه ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلۡهُدَىٰ وَٱلۡفُرۡقَانِۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنۡ أَيَّامٍ أُخَرَۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلۡيُسۡرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلۡعُسۡرَ وَلِتُكۡمِلُواْ ٱلۡعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُواْ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمۡ وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿١٨٥﴾ ﴾ البقرة: ١٨٥

މާނައީ: "رمضان މަހަކީ، އެމަހެއްގައި قرآن ބާވައިލެއްވި މަހެވެ. (އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ) މީސްތަކުންނަށް ހިދާ ޙައްޤު ބަޔާންކޮށްދޭ ކަމުގައެވެ. حق އާއި باطل ވަކިކޮށްދޭ ފުރުޤާނެވެ. ޙައްޤު ބަޔާންކޮށްދޭނޭ ހެކިތަކެއް ބަޔާންކޮށްދޭއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެ މަހަށް حاضرވެ ހުރިއްޖެމީހާ، އެ މަހުގެ ރޯދަ ހިފާހުށި ކަމެވެ! އަދި ބަލިވެއްޖެ މީހާ ނުވަތަ ދަތުރުގައި މީހެއްގެ ދުވަހު ހުރިމީހާ، (އެ މަހުގެ ރޯދައަށް ދޫކޮށްލައިފިނަމަ) އެހެން ދުވަސްތަކުން އެعددހަމަކުރުން ލާޒިމުވެއެވެ. الله، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލުއިފަސޭހަކަމެވެ

އިރާދަކުރައްވައެވެ. ދަތި އުނދަގޫކަމެއް އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް އިރާދައެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި (މިކަންތައްތައް މިގޮތަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ) ތިޔަބައިމީހުން އެ މަސްދުވަހުގެ ދުވަސްތަކުގެ عدد ފުރިހަމަ ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިކަން މައްޗަށް الله އަށް تكبير ކިޔައި އުޅުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން (އެކަލާނގެއަށް) شكر ވެރި ވުމަށްޓަކައެވެ."

ރަމަޟާންމަހަކީ އެމަހެއްގައި އެއްހާސް މަސްދުވަހަށްވުރެ ހެޔޮކަން ބޮޑު ވެގެންވާ ރޭއެއް އެކުލެވޭ، ބަރަކާތުން ފުރިގެންވާ މަސްދުވަހެއް

މާތް الله ވިދާޅުވެއެވެ. ﴿ إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةِ ٱلۡقَدۡرِ ١ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ
٢ لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ خَيۡرٞ مِّنۡ أَلۡفِ شَهۡرٖ ٣ تَنَزَّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ فِيهَا بِإِذۡنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمۡرٖ ٤ سَلَٰمٌ
هِيَ حَتَّىٰ مَطۡلَعِ ٱلۡفَجۡرِ ٥ ﴾ القدر: ١ - ٥

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله އެ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ ލައިލަތުލް ޤަދްރި ވިލޭރޭގައެވެ. (1) ލައިލަތުލް ޤަދްރިވިލޭރޭއަކީ ކޮންރޭއެއް ކަމެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ (2) ލައިލަތުލް ޤަދްރަކީ އެއްހާސް މަސްދުވަހަށްވުރެ ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ. (3) އެރޭގައި ޖިބްރީލުގެފާނާއި އަދި މަލާއިކަތުން އެބޭކަލުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އިޒުނަފުޅާއެކު (ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ) ހުރިހާ އަމުރުތަކާއިގެން، ފައިބައި ވަޑައިގަންނަވާނެތެވެ.(4) އެރެއަކީ ފަތިސް ފާޅުވެގެންދާންދެން ސަލާމަތްތެރިކަން ހުރި ރެޔެކެވެ.(5)"

ރަމަޟާންމަހަކީ ފާފަފުއްސެވުމުގެ މަސްދުވަސް

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ"مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ" (اَلْبُخَارِيْ)

މާނައީ: މާތް الله ރުއްސުންލެއްވި އަބޫހުރައިރާގެ ކިބައިން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ސަޙާބީއާ ބަޔާންކޮށްދެއްވި ކީރިތި ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އިމާންކަމާއިއެކު މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުން ދަރުމަ އާއި ޘަވާބަށް އެދިގެން ރަމަޟާންމަހު ރޯދަހިފައިފި މީހާގެ އިސްވެދިޔަ ފާފަތައް މާތް الله ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި އިމާންކަމާއި އެކު މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުން ދަރުމަ އާއި ޘަވާބަށް އެދިގެން ޤަދްރުވީ ރޭގައި ނަމާދާއި އަޅުކަންކޮށްފި މީހާގެ އިސްވެ ދިޔަ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ "الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمْعَةُ إِلَى الْجُمْعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ" (مُسْلِمْ)

މާނައީ: މާތް الله ރުއްސުންލެއްވި އަބޫހުރައިރާގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ސަޙާބީއާ ބަޔާންކޮށްދެއްވި ކީރިތި ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ބޮޑެތި ފާފަތަކުން ދުރުވެއްޖެ މިންވަރަކަށް ފަރުޟުވެފައިވާ ނަމާދު (އެއްނަމާދުން އަނެއް ނަމާދަށް)، ހުކުރު ނަމާދު (އެއްހުކުރުން އަނެއް ހުކުރަށް) ރަމަޟާންމަސް(އެއް ރަމަޟާންމަހުން އަނެއް ރަމަޟާން މަހަށް) އެއީ އެދެމެދުގައިހުރި ފާފަތަކުގެ ކައްފާރާއެކެވެ."

ރަމަޟާންމަސް އައުމުން ސުވަރުގޭގެ ދޮރުފަތްތައް ހުޅުވި ނަރަކަ ބަންދުވުން

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ – رضى الله عنه – أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ –صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ– قَالَ "إِذَا جَاءَ رَمَضَانُ فُتِّحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ"(مُسْلِمْ)

މާނައީ: މާތް الله ރުއްސުންލެއްވި އަބޫހުރައިރާ ވިދާޅުވިއެވެ. ސަޙާބީއާ ބަޔާންކޮށްދެއްވި ކީރިތި ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ރަމަޟާންމަސް އައުމުން ސުވަރުގޭގެ ދޮރުތައް ހުޅުވާލެވޭއެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ ދޮރުތައް ތަޅުލައި ބަންދުކުރެވޭއެވެ. އަދި ޝައިޠާނުން(ގޮތްތެރިން ޝަރީރުން) ކަސްތޮޅު އަޅުވެއެވެ."

ބައިހަޤީން އައިސްފައިވާ އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި މާނައިގައި ވެއެވެ. ގޮވާ ފަރާތުން ނިދާއިއްވޭނެއެވެ. "އޭ ހެޔޮކަމަށް އެދޭމީހާއެވެ. މިމަގުން ކުރިމަތިލާށެވެ! އޭ ނުބައިކަމަށް އެދޭމީހާއެވެ! ހުއްޓާލާށެވެ! ނުބައިކަމުން ދުރުވެގެންނާށެވެ! ރަމަޟާންމަހުގެ

ކޮންމެ ހުއްޓުމެއްގައިމެ މާތް الله ނަރަކައިން މުއްމިނުންނަށް ބަރާތް ލިބެއެވެ." (اَلتِّرْمِذِيْ وَغَيْرُهُ وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيْ فِيْ صَحِيْحِ التَّرْغِيْبِ وَالتَّرْهِيْبِ)

ރަމަޟާންމަހުގައި އުމްރާއަށްދިޔުން ހައްޖާއި އެއްވަރު

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ–رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهَ وَسَلَّمَ "إِنَّ عُمْرَةً فِيْ رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً"(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

މާނައީ: މާތް الله ރުހިވޮޑިގެންވާ ޢަބްދުالله ބިން ޢައްބާސް ވިދާޅުވިއެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލިބިވަޑައިގެން ރަސޫލާ ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ރަމަޟާންމަހުގައި ކުރާ އުމްރާއަކީ ދަރުމަ ހައްޖާއި އެއްވަރުވެއެވެ." މިޙަދީޘްފުޅުގެ ބައެއް ރިވާޔަތެއްގައި އައިސްފައި ވެއެވެ. "حَجَّةً مَعِي" މާނައީ: "(ރަމަޟާންމަހުގައި ކުރާ އުމްރާގެ ދަރުމަ) ތިމަންކަލޭގެފާނާއެކު ހައްޖުކުރުން ފަދައެވެ."

ރޯދައިގެ ބައެއް އާދާބުތައް

މާތް الله އަށް އިޚްލާޞްތެރިވުން

މާތް الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ﴾ البينة: ٥ މާނައީ: "الله އަށް އަޅުކަން ޚާލިޞްކޮށްދެއްވައިގެން الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް މެނުވީ އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިފައެއް ނުވެއެވެ."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:"مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ" (اَلْبُخَارِي) މާނައީ: މާތް الله ރުހިވޮޑިގެންވާ އަބޫހުރައިރާގެ ކިބައިން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލިބިވަޑައިގެން ރަސޫލާ ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. "އީމާންކަމާއިއެކު މާތް الله ގެ ހަޟްރަތުން ދަރުމަ އާއި ޘަވާބަށް އެދިގެން ރަމަޟާންމަހު ރޯދަ ހިފައިފި މީހާގެ އިސްވެގޮސްފައިވާ ފާފަތައް މާތް الله ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި އީމާންކަމާއިއެކު މާތް الله ގެ ހަޟްރަތުން ދަރުމައާއި ޘަވާބަށް އެދިގެން ގަދުރުވިރޭ

ތަރުހި ވިއްޔާ އަޖުރުސާބިތުވީ ޘާބިތު އިންޝާﷲ ފަރާތުން ކުރެއްވިއެވެ މާތް ﷲ
ދުޢާސަވައިދެއްވާނެއެވެ."

ސަހަރުކެއުން އަދި ހަރު ލަސްކޮށްކެއުން

أَنَس بْن مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَة" (اَلْبُخَارِيْ) މާނައީ: މާތް ﷲ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަނަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި ހިރި ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ސަހަރުކާށެވެ! ފަހެ އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ސަހަރުކެއުމުގައި ބަރަކާތް ވެއެވެ."

عَنْ أَنَسٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: "تَسَحَّرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ قُلْتُ كَمْ كَانَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالسَّحُورِ قَالَ قَدْرُ خَمْسِينَ آيَةً" (اَلْبُخَارِي) މާނައީ: މާތް ﷲ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަނަސްގެފާނު، މާތް ﷲ ރުހިވޮޑިގެންވާ ޒައިދު ބިން ޘާބިތުގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވައެވެ. ޒައިދުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންމެން ، ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި ހިރި ރަސޫލާއާއެކު ސަހަރުކެއީމެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ނަމާދަށް ތެދުވެވަޑައިގަތެވެ." ތިމަން ދަންނަވައިފީމެވެ. ބަންގިއާއި ސަހަރުކެއުމާއި ދެމެދުގައި ކިހާ ވަގުތެއްހުރީހެއްޔެވެ؟ ޒައިދުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "50 އާޔަތް ކިޔެވޭވަރު ވަގުތުކޮޅެކެވެ."

ސަހަރު ކެއުމުގައި ކަދުރު ބޭނުން ކުރުން

ސަހަރު ކެއުމުގައި ވެސް ކަދުރު ބޭނުން ކުރުން މުސްތަޙައްބުކަމުގައި ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ.އެހެނީ ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި ހިރި ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "نِعْمَ سَحُورُ الْمُؤْمِنِ التَّمْرُ" (سُنَنُ أَبِي دَاوُد,وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِي) މާނައީ" މުއުމިނުންގެ ހެޔޮ ކެއުމަކީ ކަދުރުގެ ސަހަރުކެއުމެވެ."

ދޫ ރައްކާތެރިކުރުން

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ" (اَلْبُخَارِي) މާނައީ: މާތް ﷲ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަބޫހުރައިރާ ވިދާޅުވިއެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި ހިރި ރަސޫލާ

ބަޔާންކުރައްވައެވެ. "ދޮގުބަސް ބުނުމާއި އެއަށް އަމަލުކުރުން ދޫނުކުރާމީހާ ފަހެ އޭނާ ކާންބޯން ކެއިންބުއިން ދޫކޮށްލުމަކީ ހުރިން މާތް الله އަށް ބޭނުންވެވޭގެން ނުވެއެވެ."

މާތް الله ރުހުންލެއްވި އަބޫހުރައިރާގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި ނަބިއްޔާ ޙަދީޘް ބަޔާންކުރައްވައެވެ. "..... وَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَرْفُثْ وَلَا يَصْخَبْ فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ ...." (اَلْبُخَارِي) މާނައީ: "ތިޔަ ބައިމީހުން ކުރެމީހަކު ރޯދައަށް ހުންނަދުވަހު ޖިމާޢުވުންފަދަ ބަދަހުއް ނުކުރާހުރިކަމެވެ. އަދި ޖަދަލުކޮށް ނުހަރުކަށިވާހުރިކަމެވެ. ފަހެ މީހަކު ތިމާއާ ދިމާއަށް އެއްޗެހި ގޮވައިފިނަމަ ނުވަތަ ތިމާއާ ތަޅާފޮޅައިގަންފިނަމަ "ތިމަން މީ ރޯދައަށް ހުރިމީހެކޭ" ބުނާހުރިކަމެވެ!"

އިރު އޮއްސުމުން ރޯދަވީއްލުން އަވަސްކުރުން

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ" (اَلْبُخَارِيْ) މާނައީ: "މާތް الله ރުހުންލެއްވި ސަހްލުބިން ސަޢްދުގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި ނަބިއްޔާ ޙަދީޘް ބަޔާންކުރައްވައެވެ. "(އިރު އޮއްސުމުން) ރޯދަވީއްލުން އަވަސްކުރާހިނދަކު މީސްތަކުން ހެޔޮކަމުގައި މަޑީގެއެވެ."

ކަދުރުން ރޯދަވީއްލުން

أَنَس بْن مَالِكٍ يَقُولُ "كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُفْطِرُ عَلَى رُطَبَاتٍ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ رُطَبَاتٌ فَعَلَى تَمَرَاتٍ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ حَسَا حَسَوَاتٍ مِنْ مَاءٍ" (سُنَنُ أَبِيْ دَاوُد) މާނައީ: މާތް الله ރުހުންލެއްވި އަނަސް ބިން މާލިކު ވިދާޅުވިއެވެ. "ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި ނަބިއްޔާ ރޯދަފުޅު ވިއްލުއްވަނީ ރުޠަބު (ތާޒާ ކަދުރު)ން ނެވެ. ރުޠަބު ފެނިވަޑައިނުގަތުމުން ތަމްރު (ހިކި ކަދުރު)ން ނެވެ. ތަމްރު ފެނިވަޑައިނުގަތުމުން ފެން ގޮވަރުތަކަކުންނެވެ."

ރޯދަވީއްލާއިރު ދުޢާކުރުން

"كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَفْطَرَ قَالَ ذَهَبَ الظَّمَأُ وَابْتَلَّتْ الْعُرُوقُ وَثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ" (سُنَنُ أَبِيْ دَاوُد) މާނައީ: ސަލަވާތާއި ބަރަކާތްލެއްވި ޙަޟްރަތު ރަސޫލާ ރޯދަ ވީއްލަވާ ވީއްލެވުމާއިރު މިފަދައިން ދުޢާކުރައްވައެވެ. "ذَهَبَ الظَّمَأُ وَابْتَلَّتْ الْعُرُوقُ وَثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ" މި ދުޢާގެ މާނައީ "ކަރުހިއްކުން ފިލައިފިއެވެ. ނާރުތަކަށް ތެތްވިއްޖެއެވެ. މާތް الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ރޯދައިގެ ދަރުމަ ތާބިތުވެއްޖެއެވެ."

ގިނަގިނައިން ޞަދަޤާތް ދެއްވުމާއި މާތް الله ގެ ފޮތް ދިރާސާކުރުން

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ"كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ وَكَانَ أَجْوَدُ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ وَكَانَ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ فَلَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدُ بِالْخَيْرِ مِنْ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ" (اَلْبُخَارِي) މާނައީ: މާތް الله އުފައްދަވާފައިވާ ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ދެކޮޅުން ޖޫދުވެރިވީ ރަސޫލާއެވެ. "ސަލަވާތާއި ބަރަކާތްލެއްވި ޙަޟްރަތު ރަސޫލާ މިސްކީނުންނަށް އެންމެ ދީލަތި ސަޚާވާތްތެރިވީ އަދި އެންމެ އަނެއްކާވެސް ދީލަތިކަން އެންމެ ބޮޑުވަނީ ރަމަޟާނުމަހު ޖިބްރީލްގެ ފާނު އަނެއްކާވެސް ބައްދަލުކުރައްވާ ރަމަޟާނުމަހުގެ ކޮންމެ ރެއަކު ޖިބްރީލްގެ ފާނު އިސްވެ އަނެއްކާވެސް ބައްދަލުކުރައްވައި ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވައިދެއްވައި މުޒާކަރާ ކުރައްވައެވެ. ފަހެ މާތް الله ގެ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ދީލަތިވެވޮޑިގެން، ތެޅިފޮޅި ދުއްވާ ވައިރޯޅިއަށްވުރެ ދީލަތިވެވޮޑިގެންވިއެވެ." (އެބަހީ ފައިދާތެރި ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ހެޔޮކަމާއި ރަޙްމަތް ގެންގުޅުއްވާ ދީލަތިކަމާއި އެހީތެރިކަން ދެއްވުމުގައި ދީލަތިކަމާއި ހެޔޮކަން ގެންދިއުމުގައި ވައިރޯޅިއަށްވުރެ ހިނގާ މުސްލިމުން ހެޔޮކަމުގައި ފުރިހަމަ ވެއެވެ.)

އަނެއްމީހުންނަށް ރޯދަވީއްލުން ދިނުން

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْئًا" (اَلتِّرْمِذِي) މާނައީ: މާތް الله ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުގެ ތެރެއިން ޚިޔާރު ކުރެއްވި ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ސަލަވާތާއި ބަރަކާތްލެއްވި

ކީރިތި ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ރޯދަވެރިޔަކަށް ރޯދަވިއްލާން އެއްޗެއްދީފި މީހަކަށް ، އެރޯދަވެރިޔާ އާއިހެން ރޯދައިގެ ޘަވާބުލިބޭނެއެވެ. ނަމަވެސް އެ ރޯދަވެރިޔާގެ ދަރުމައިން އެއްވެސް މިންވަރެއް އުނިނުވާނެއެވެ"

ރަމަޟާންމަހަކީ ހެޔޮކަމުގެ މަސައްކަތަކަށް ވިސްނުން ކާމިލު މުސްލިމުންގެ ވިސްނުންފުޅުވެސް ހުޅުހުޅުވާލި އުމަމަތުގެ ހެދިއާ ފަގީރުއިވެސް ހެޔޮކަމުގައި ބޭނުން ކުރުވުމެވެ ގަދައާ މަސައްކަތް ކުރުމަށްވެއެވެ. އެހެން ދިނުގައްޖާއި ދާނާގެ ޖަޒާއާގެދެއި ކަނުކުރުވ މިހަކަށް ވިސްނުން ކަނުދީގެގަތުން ސަބަބުމެވެ ، ދީދި ދުއާސަވުގެ ތިޔަސްވަރުގެ ދާތު الله ދެއްވުމުން ، އެ ދުރުބަވުތް ނަގާދާނި ބަދީދުތްގައިވެސް ބަދުނަސީބު ވެރިދާކެވެ.

އެންމެ ހައިރާންވާންޖެހޭ ކަމަކީ ވިއްޔާރިއަށް އެންމެ ފައިސާ ޚަރަދުކުރެވޭ އިތުރުވާތީ އެވިއްޔާރި ކުރާނެ އެންމެ ރަނގަޅު ވަގުތުތަކާއި ތަނތަން ވިއްޔާރިވެރިން ހޯދައެވެ. އެމީހުން ރަނގަޅު ފައިދާ ހުރި ދުވަސްތަކާއި މޫސުންތަކެއް ބަލައެވެ. އެއީ ދުނިޔަވީގެ ބޭނުން ހިފުމަށްޓަކައެވެ. ނަމަވެސް މާތް الله އަންގަވާ ހެޔޮކަމުގެ ތަކް ޘަވާބުލިބުމަށް ދެއްވާ ތަފާތު މޫސުންތަކުގެ ބޭނުން ހިފަނީ ވަރަށް މަދުބައެކެވެ.

ރަމަޟާންމަހުގެ ރޭތައް އަޅުކަން ކުރުމުގައި ދިރުވުން

މިޒަމާން ރޭއަޅުކަން ކުރުމާއި، ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި، ދުޢާކުރުމުގައި ގިނަ ވަގުތުތަކެއްދޫކުރުން ހުއްޓިއްޖެއެވެ. އެއްވެސް ބާރެއްގައި ތަފާތު ޓީވީ ސިލްސިލާތަކާއި ބަލާލުމާއި ކުޅިވަރު ކަންކުރުމުގައި ވަގުތު ބޭކާރު ނުކުރައްވާށެވެ!

ޚާއްޞަކޮށް ފަހުދިހައިގެ ރޭތަކުގައި އަޅުކަމުގައި ޖިހާދުވުން :

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ "كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ شَدَّ مِئْزَرَهُ وَأَحْيَا لَيْلَهُ وَأَيْقَظَ أَهْلَهُ" (اَلْبُخَارِي) މާނައީ: މާތް الله ރުއްސުންވެވޮޑިގެންވާ ޢާއިޝާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ސަލާމާއި ބަރަކާތްލެއްވި އިތުރު ނަބިއްޔާ ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދިހަ ވަދެއްޖެނަމަ އެކަށޭގޮތުންގެ ކަމަރު ބަންނަވައެވެ. (މި ބަހުގެ މާނައަކީ އަޅުކަމުގައި

ހިތްވަރުދެއްވާ މިމަހުގެ ކުރިޔާގަނޑުވެރިވެސް ބޭނުން އަޅުކަމުގައި އުޅުއްވައެވެ.) އަދި ރޭގަނޑު އިބާދަތްކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިން ހޭލައްވަވައެވެ."

ލައިލަތުލްޤަދުރި ވަނީ ފަހުދިހައިގައި

ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يُحَدِّثُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ "مَنْ كَانَ مُلْتَمِسَهَا فَلْيَلْتَمِسْهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ" (مُسْلِمْ)

މާނައީ: ابْن عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ސަޙާބީއާ ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވި ޙަދީޘް ރަސޫލާގެ ފަރުމާނުކުރެއްވިއެވެ. "ލައިލަތުލް ޤަދުރި ހޯދަން އުޅޭމީހާ (ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދިހައިގެ (ރޭތަކުގައި) އެރޭ ހޯދަން މަސައްކަތްކުރާށެވެ!"

ބަލާނީ ރިވާޔަތްތަކުގައި އެއީ ފަހުދިހައިގެ އެކެއްގެ ރޭތަކުން ބައްޓަންވެފައިވާ ރޭއްސަރާވާ

عَنْ عَائِشَةَ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوِتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ" (اَلْبُخَارِي) މާނައީ: މާތް الله ރަސޫލުންގެފާނު ޢާއިޝާބެގެފާނުގެ ރިވާޔަތް ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ސަޔާވާދީ ބަރަކާތްތެރިވެވޮ ޔިރިމި ރަސޫލާ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ."ފަހު ދިހަބައިވިހުން ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހު ދިހައިގެ އެނގިޔަ ރޭތަކުގައި ލައިލަތުލް ޤަދުރިގެ ދަރުމަވާއި ބަލާބޮސްދުވަސް މަސައްކަތްކުރާށެވެ!"

ލައިލަތުލް ޤަދުރިގައި ކިޔާނީ ކޮން ދުޢާއެއް؟

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ عَلِمْتُ أَيُّ لَيْلَةٍ لَيْلَةُ الْقَدْرِ مَا أَقُولُ فِيهَا قَالَ "قُولِي اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي" (اَلتِّرْمِذِيْ) މާނައީ: މާތް الله ރަސޫލުންގެފާނު ޢާއިޝާގެ ރިވާޔަތް ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ޔާ މަނިކުފާނު. ޔާ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ތިމަންކަމަނާއަށް ލައިލަތުލް ޤަދުރި ވީރެއްކަން އެނގިއްޖެނަމަ، ތިމަންކަމަނާ ކިޔަންވީ ކޮން ދުޢާއެއްތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي" މިދުޢާ ކިޔާށެވެ! މި ދުޢާގެ މާނައީ "ހައްދަވައި ދެއްވި الله! ހަމަކަށަވަރުން އިބާالله އަފުވުކުރައްވާ،

އަޅުގަނޑުމެން ލޯބިވެވޭގެންނަވާ އިލާހެވެ. ތިޔަ މިޢާލަމުގެ ޚާލިޤަށް އަޅުގަނޑުމެންވާނީދޯ!

ވީމާ ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދިހައިގެ ރޭތަކުގައި މުދާރަކާތްކުރުމަށްޓެވެ. އަދި ޚާއްޞަކޮށް ފަހުދިހައިގެ އޮނަރޭރޭ ރޭތަކުގައި މުޖުތަހިދުވުމަށް ދީނަށްކުރުމަށްޓެވެ.

ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދިހައިގައި އިޢުތިކާފު ކުރުން :

ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދިހައިގައި މިސްކިތުގައި އިޢުތިކާފުކުރުމަކީ ގަދަފަދަގެންވާ ސުންނަތެކެވެ. ބަހުގެ ގޮތުންބަލާއިރު އިޢުތިކާފުގެ މާނައަކީ ވަކިކަމަކަށް ހުސްވެގެތުމެވެ. ނުވަތަ ވަކިކަމަކަށް ތިމާ ބަންދުވުމެވެ.

ފިޤްހީ އިސްތިލާޙުގައި އިޢުތިކާފަކީ: ޚާއްޞަ ނިޔަތަކާއެކު މިސްކިތުގައި ޚާއްޞަގޮތަކަށް ކުރުމަށް އިންމެވެ.

ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދިހައިގައި އިޢުތިކާފުކުރަނިކޮށް ރަމަޟާންމަހުގެ 20 ވަނަ ދުވަހުގެ އިރު އޮއްސުމުގެ ކުރިން މިސްކިތަށް ވަދެ މިސްކިތުގައި އިޢުތިކާފުގެ ނިޔަތުގައި ޝައްވާލުމަހުގެ ހަނދުފެނިއްޖެއްޔާމުން ދާން މަޖުބޫރުނުވެއެވެ. ފެނުނުކުރުމާއި ކައެއްޗެހި ޖެއްސުމަކީ ނުލާ ބަލިވެއްޖެއްޔާ ކައްޗެހި ބަލައި ނިކުތުމެއްފަދަ ސަބަބުތަކަކަށް ނޫނީ މިސްކިތުން ނިކުމެގެން ނުވާނެއެވެ. މިހާރު ބަލިވެއްޖެއްޔާ މިސްކިތުން ނިކުމެއްޖެނަމަ އިޢުތިކާފު ބާތިލުވާނެއެވެ. ސަލާމަތްވާ ބަޔަކު ހާޒިރުވެ ރަސޫލާއި އެކަމަކުރެއްވި ސުންނަތުގެ ބަރަކާތުން ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދިހައިގައި އިޢުތިކާފު ކުރެއްވިއެވެ.

އިޢުތިކާފު ކުރުމުގެ ބޮޑުމަޤާމު ދުނިޔަވީ ކަންކަމުން މިނާ ހުސްވެ ނަމާދު ކުރުމާއި، الله އަށް ދިކުރުކުރުމާއި ޤުރުއާން ކިޔެވުމުގައި ވަގުތު ހޭދަކުރުމެވެ. އަދި ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދިހައިގެ ރޭތަކުގައި ދަރުމަވަންތަ ލައިލަތުލް ޤަދްރުގެ ރޭ ހޯދުމަށް ޖަހަދުކުރުމެވެ. ފަރުދީ ގޮތުންވާހަކަ ކުރުމާ އަދި ހުރުމާ ޒިކުރު ކުރުން ކަންތައް މިސްކިތުގައިވެސް އިޢުތިކާފު ކުރުން ހުއްދަވާނެއެވެ. އެއީ اَلْمَسْجِدُ الْحَرَام އާއި

اَلْمَسْجِدُ النَّبَوِي އާއި اَلْمَسْجِدُ الْأَقْصَى އާއި މިތިން މިސްކިތަށް ޚާއްޞަވެގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. މިއީ އަލްއިމާމުއް ޝާފިޢީ رَحِمَهُ الله އާއި އިބްނު ޙަޖަރު رَحِمَهُ الله އާއި އަލްއިމާމުން ނަވަވީ رَحِمَهُ الله އާއި އިބްނު ޙަޒްމް رَحِمَهُ الله އާއި، މިފަދަ އިލްމުވެރިންނުކޮ، އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޞާލިޙް އަލް ޢުޘައިމީން رَحِمَهُ الله ގެފާނު ބަސްފުޅެވެ. އަދި މިއީ ސަޢޫދީ އަރަބިއްޔާގެ ފަތުވާކޮމިޓީގެ ފަތުވާއެވެ. އަދި މިއީ ސަޢޫދީގެ ކުރީގެ މުފްތީ ސަމާޙަތުއްޝައިޚް ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު ބިން ބާޒު رَحِمَهُ الله ގެފާނު ބަސްފުޅެވެ. (مَجْمُوعُ فَتَاوَى الْعَلَّامَة عَبْدُ الْعَزِيْزِ بْنِ بَاز- رَحِمَهُ الله) އަދި މިއީ اَلْعَلَّامَة عَبْدُالْمُحْسِن العَبَّاد- حَفِظَهُ اللهُ- ގެ ބަސްފުޅެވެސް މެއެވެ. شَرْحُ سُنَنِ أَبِيْ دَاوُد ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "އެއީ ވަކި ޚާއްޞަ ތިން މިސްކިތަކަށް ޚާއްޞަކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ޞައްޙަ އެއީ އާންމުވެގެންވާ ޙުކުމެކެވެ."

اَلْعَلَّامَة عَبْدُ الْعَزِيْزِ بْنِ بَاز- رَحِمَهُ الله- އެބޭފުޅާގެ ފަތުވާތައް ޖަމާކުރައްވާފައިވާ اَلدُّرَرُ الْبَهِيَّة مِنَ الْفَوَائِدِ الْبَازِيَّةِ ގެ كِتَابُ الصِّيَامِ: *206/1* ގައި ވެއެވެ. "އަލް އިމާމުއްޠަޙާވީ ޝަރަޙު މުޝްކިލުލް އާޘާރު (އިޢުތިކާފުކުރުން) ހުކުރު މިސްކިތަށް ޚާއްޞަކަމަށް ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. މިބަހަށް ސަލަފުންގެ ކުރީގެ މަދުބަޔަކު ބުނެފައި ވެއެވެ. حُذَيْفَة بْن الْيَمَان-رَضِيَ اللهُ عَنْهُ- ދެކެއްވީ ތިން މިސްކިތަށް ޚާއްޞަކަމަށް ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެބޭގެ ގޮތުގައި މައްކާގެ މިސްކިތާއި މަދީނާގެ މިސްކިތް ޚާއްޞަ އެވެ. އަދި اِبْنُ الْمُسَيِّب މަދީނާގެ މިސްކިތަށް (އެބަހީ: މަސްޖިދުއްނަބަވީ) ޚާއްޞަކަމަށް ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. މިހުރިހާ ބަސްތަކަކީވެސް ޝާއްޛު ބަސްތަކެކެވެ." (އެބަހީ: ރަނގަޅުނޫން ބަސްތަކެކެވެ.)

اَلْعَلَّامَة مُحَمَّدُ بْنُ صَالِح العُثَيْمِيْن- رَحِمَهُ الله- ވިދާޅުވިއެވެ. "ދުނިޔޭގެ ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައިވެސް އިޢުތިކާފުކުރުން ހުއްދަވެގެން ވެއެވެ. އެއީ حُذَيْفَة بن الْيَمَان- رَضِيَ اللهُ عَنْهُ- ގެ ރިވާކުރެއްވުން ހިމެނިގެންވާ ފަދައިން ތިން މިސްކިތަށް ޚާއްޞަވެގެންވާކަމެއް ނޫނެވެ. އެ ރިވާޔަތުގައި ވެއެވެ.ސަޙާބާއި ބަރާބަރުވާނޭ ހެކިތަކެއް ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "لَاعْتَكَافَ إِلّا فِيْ الْمَسَاجِدِ الثَّلَاثَةِ" (أَخْرَجَهُ الطَّحَاوِيْ وَالْإِسْمَاعِيْلِيْ وَالْبَيْهَقِي) މާނައީ: "ތިން މިސްކިތުގައި ނޫނީ އިޢުތިކާފެއް ނުވެއެވެ." ރަސޫލާގެ

މިޙަދީޘް ސަޙާބަކުގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ މިރިވާޔަތް އަރިސްފުޅުވާގޮތުން حُذَيْفَة بْن الْيَمَان–رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– އަށް އަޙަދަހާވާ އޮޅުއްވާލެއް ދަރަވެއެވެ. ރިވާޔަތުގައި އަރިސްކުރިވަނީ حُذَيْفَة بْن الْيَمَان–رَضِيَ اللهُ عَنْهُ–، اِبْنُ مَسْعُود–رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– ގެ އަރިހަށް ކުރެއްވި ޝަކުވާއެއްގައި اِبْنُ مَسْعُوَد– رَضِيَ اللهُ عَنْهُ–ގެ ޖަވާބުގައި حُذَيْفَة–رَضِيَ اللهُ عَنْهُ–ގެ ޖަވާބުގައި ދެއްކެވީ ކުރިން މިސްކިތެއްގައި ބައެއް އިޢުތިކާފު ކުރާ ވާހަކަ اِبْنُ مَسْعُود– رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– ގެ އަރިހުގައި ދެންނެވުމުން اِبْنُ مَسْعُود– رَضِيَ اللهُ عَنْهُ – ވިދާޅުވިއެވެ. "އެމީހުން އެކަންކުރަނީ ރަނގަޅަށްކަމުގައިވެ ކަލޭގެފާނު މިހާ ހަނދާންނެތިގެންނަމަ ގޮތް ރަނގަޅަށް ހަނދާންނުކުރެވުނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެމީހުން އެކަން ހަނދާނުގައި ގެނެސް ކަލޭގެފާނު ހަނދާންނެތުނީ ކަމުގައި ނުވެވޭ ހެއްޔެވެ؟" ވިދާ ޅުވިޔެވެ. ރިވާޔަތުގެ ލަފުޒުން ހުރީ ވަކިވަކި ބަސްބަހުން ބައްލަވާލެއްވިއެވެ. ބުނެވޭ ލަފުޒުން އެހެން ލަފުޒެއްގައި حُذَيْفَة–رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– ގެ އަރިހުގައިވާކަން ލަފުޒު އެއީ ކުރާ ލަފުޒުގައި ވިދާޅުވި ގޮތަކީ اِبْنُ مَسْعُود–رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– ވިދާޅުވުމުންނެވެ. ރިވާޔަތުގެ ލަފުޒު އެހެން ލަފުޒެއްގައި اِبْنُ مَسْعُود–رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– ގެ މިބަސްފުޅުންނެވެ. "އެމީހުން އެކަން ދަރަފުޅު ރަނގަޅަށް ކަމުގައިވެ ކަލޭގެފާނު ހަނދާން ނުނެތި ކަމަށް ވީމާ ހަނދާންނުކުރެވުނީ ހެއްޔެވެ؟

އިސްވެ ބަޔާންކުރެވިދިޔަ ޙަދީޘާއި ސަޙާބަ ޙަދީޘަކަށްވުރެ އޭގެ ޤުރުއާނާ އެންމެ ފުރިހަމަ އިޢުތިކާފަކީ ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައި ކުރާ އިޢުތިކާފެވެ. ޤުރުއާނާ އެހެން މިސްކިތްތަކުގައި ކުރާ އިޢުތިކާފަށްވުރެ ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައި ކުރާ އިޢުތިކާފުގެ ފަޟީލަތް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އެއީ ނަމާދު ފަރަޟުކުރެވޭތީއެވެ. އިޢުތިކާފު ކުރުން ހުރީ މިސްކިތްތަކަށް ޚާއްޞަކޮށްގެންވާކަމުގެ އަދުލު ތަރުޖަމާ الله ގެ އަންނަނިވި ވަޙީ ބަސްފުޅެވެ. ﴿وَلَا تُبَٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَٰكِفُونَ فِي ٱلْمَسَٰجِدِۗ﴾ البقرة: ١٨٧ މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން މިސްކިތްތަކުގައި އިޢުތިކާފުވެގެން ތިބޭހިނދު އަންހެނުންނާ އެއްކޮށް ނުވާށެވެ!" މިބަސްފުޅުގައި މިސްކިތްތައް ވަކި ޚާއްޞަކުރައްވާފައެވެ. މިއާޔަތުގައި ال އަދިސްފަކި އޮވަނީ ޚާއްޞަކުރުމުގެ މާނައިގައެވެ. މިއާޔަތުގައި ال ގެންނެވުމުގެ މާނައަކީ މިސްކިތްތަކުގެ ވިސްނުމުގައި ހުރިހާ ވެސް މިސްކިތްތަކަށް ބުނުމުގެ ޢާއްމު ކަން

ދަލީލެއްހެއްޔެވެ؟ އަނެއްކޮޅުން ބަލާއިރު އިޢުތިކާފު ކުރުމުގެ ޙުކުމަކީ ދުނިޔޭގެ މަޝްރިޤާއި މަޣްރިބުގައި ދިރިއުޅެމުންދާ މުޅި އިސްލާމީ އުންމަތުގެ އެންމެންނަށް އައިސްފައިވާ ކަމަކަށްވީހިނދު ޖަވާބުކުރުން މަސްޖިދުލްޙަރާމްގައި ނޫނީ ހުއްދަނުވާ ފަދައިން އިޢުތިކާފު ވަކި ޚާއްޞަ ތިން މިސްކިތެއްގައި ނޫނީ ކުރުން ހުއްދަނުވާކަމަށް ބުނާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟

އެހެންކަމުން މިކަމުގައި އެންމެ ސައްޙަ ރަނގަޅުގޮތަކީ އިޢުތިކާފުކުރުން ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައިވެސް ހުއްދައެވެ. ނަމަވެސް އެންމެ ދަރުމަތާއި ޘަވާބު ބޮޑުވެގެންވަނީ اَلْمَسْجِدُ الْحَرَام އާއި اَلْمَسْجِدُ النَّبَوِي އާއި اَلْمَسْجِدُ الْأَقْصَى ގައެވެ. އެއީ މިތިން މިސްކިތުގައި ކުރާ ނަމާދުގެ ޘަވާބުވެސް އެހެން މިސްކިތްތަކުގައި ކުރާ ނަމާދުގެ ޘަވާބަށްވުރެ ބޮޑުވާނެއެވެ. (اَلشَّرْحُ المُمْتِعُ عَلَى زَادِ الْمُسْتَقْنِع **6/504–505**)

ސަޢޫދީ އަރަބިއްޔާގެ ފަތުވާކޮމިޓީގެ ފަތުވާއަކީ ޖަމާޢަތް ޤާއިމުކުރެވޭ ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައިވެސް އިޢުތިކާފު ހުއްދަކަމެވެ. (فَتَاوَى اللَّجْنَة الدّائِمَة **410/10**)

اَلْإِمَامُ الْبُخَارِيْ–رَحِمَهُ اللهُ– ޞަޙީޙުގައި ބާބު ބަންނަވާފައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ.
"بَابُ الْإِعْتِكَاف فِيْ الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ وَالْإِعْتِكَاف فِيْ الْمَسَاجِدِ كُلِّهَا لِقَوْلِهِ تَعَالَى : މާނައީ: "ރަމަޟާންމަހު ފަހުދިހައިގައި އިޢުތިކާފު ކުރުން،އަދިހުރިހާ މިސްކިތްތަކުގައި އިޢުތިކާފުކުރުން ހުއްދަވުމުގެ ބާބު: މާތް الله ގެ އަންނިވި ބަސްފުޅުގައި ވާގޮތުން ﴿وَلَا تُبَٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَٰكِفُونَ فِى ٱلْمَسَٰجِدِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾﴾ البقرة: ١٨٧. މާނައީ "އަދި ތިޔަބައިމީހުން މިސްކިތްތަކުގައި اعتكافވަން ތިބިއިރު އަންހެނުންނާ ތިޔަބައިމީހުން ޖިމާޢު ނުކުރާށެވެ! (އެބަހީ: جماع ނުކުރާށެވެ!) އެއީ، اللّٰه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ޙައްދުތަކެވެ. ފަހެ، އެ ޙައްދުތަކާ ތިޔަބައިމީހުން ކައިރި ނުވާށެވެ! (އެބަހީ: އެ ޙައްދުތައް ފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ!) އެފަދައިން اللّٰه، އެކަލާނގެ آية ތައް މީސްތަކުންނަށް بيان ކޮށް ދެއްވަނީ އެއުރެން تقوى ވެރި ވުމަށްޓަކައެވެ."

حُذَيْفَة–رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– ގެ އިސްވެދިޔަ ރިވާޔަތާއި ބެހޭގޮތުން ބަޔާން [illegible] ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެރިވާޔަތުގެ ބަޔާން ޙަޤީޤަތުގައި އައިސްފައިވަނީ ޝައްކާއެކުގައި [illegible] ގޮތަށެވެ. "لَا اعْتِكَافَ إِلَّا فِيْ الْمَسَاجِدِ الثَّلَاثَةِ" أَوْ قَالَ "مَسْجِدِ جَمَاعَةٍ" (ذَكَرَهُ عَنْهُ اِبْنُ حَزَم فِي "الْمُحَلَّى:195/5) މާނައީ: "ތިން މިސްކިތުގައި ނޫނީ އިޢުތިކާފެއް ނުވެއެވެ" ނުވަތަ "ޖަމާޢަތް ޤާއިމުކުރާ މިސްކިތެއްގައި ނޫނީ އިޢުތިކާފެއް ނުވެއެވެ." މިގޮތަށެވެ. ވީމާ ޝައްކު އޮތުމުން އެއީ ރިވާޔަތްތަކުގެ ގަދަކަން ހީނުވާން ސަބަބެކެވެ. ވީމާ މިފަދަ [illegible] ޤުރުއާނުގައި އާންމުކޮށް އައިސްފައިވާ ޙުކުމް ޚާއްޞަކޮށްގެން ނުކުރެވޭނެއެވެ. ނަމަވެސް اَلْعَلَّامَة نَاصِرُ الدِّيْن الْأَلْبَانِي–رَحِمَهُ اللهُ– މިރިވާޔަތް ޞައްޙަކަމަށް ދެކެވަޑައިގެން، އިޢުތިކާފުކުރުން ހަމައެކަނި ތިން މިސްކިތަށް ޚާއްޞަކަމަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އަދި މިރިވާޔަތަކީ ޞައްޙަ ޤުރުއާނުގައި އާންމުކޮށް އައިސްފައިވާ މި ޢުމޫމް ތިން މިސްކިތަށް ޚާއްޞަކުރާ ރިވާޔަތެއްކަމުގައި ދެކެވަޑައިގެންނެވެ. وَاللهُ أَعْلَمُ

ރޯދަ ވާޖިބުވަނީ ކޮންބައެއްގެ މައްޗަށްތޯ؟

އަންނަނިވި ޝަރުޠުތައް ހަމަވެއްޖެ ކޮންމެ މީހެއްގެ މައްޗަށް ރަމަޟާންމަހުގެ ރޯދަހިފުން ވާޖިބުވާނެއެވެ.

1- މުސްލިމެއްކަމުގައިވުން

2- ބުއްދި ސަލާމަތުން ހުރުން

3- ބާލިޣުވުން

4- ޤާއިމުވެ ހުންނަ މީހެއްކަމުގައިވުން (އެބަހީ ދަތުރުވެރިއެއްކަމުގައި ނުވުން)

5- ރޯދަހިފުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވުން

6- ރޯދަހިފުން މަނާވާފަދަ އެއްވެސް ސަބަބެއް ނެތުން

ރޮދަ ނުހިފައި ދުވަސްވަރުން ކުރެވޭ ޢިބާދަތްތައް:

1- ޛިކުރުކުރުމާއި ދުޢާ

2- ބާރުއަޅާ ކުރެވުނު ދުޢާ

3- ބައިސްތިޣްފާރާ އާއި ނިޔާސްތިޣްފާރާ

4- ދަރުސްތަކުގެ ތަފާ

5- ބަޔާނާ

6- މުސްލިމު ކަމުގެ ސަލަފުން ރޮދަހިފުން ދަސްކޮށް މީހާ

7- މާބަނޑު މީހާއި ގޮތުން ހުރިގޮތް މީހާ، ރޮދަހިފުން ދަސްކޮށްދޭނަމަ

ނޯޓު: އިސްތިފާރަ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން ދަރުސްތަކުގެ ތަފާއާއި، ބަޔާނާއި، ބައިސްތިފާރާއި، ނިޔާސްތިފާރާއި، މާބަނޑު މީހާއި، އަދި ހުރިހާ މީހާގެ ވަކިކަން ވާޖިބުކުރެވޭން ވަނީ ހަމައެކަނި އެފަރާތުގެ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކެވެ. އެހެންކަމުގައި އެފަދަ ވަކިކަނުން ނުވެއެވެ.

މުސްލިމުކަމުގެ ސަލަފުން ރޮދަހިފުން އުނދަގޫވާ ބާރުތަކަށް ޓެސްޓުކުރިވާ އަށްވެސްވާއި ފިރިހެނުންނާއި ޚިޔާނާތުވާންދޭކަން ބަލައި ވާދީ ބައްޕާ ޖެހިގެން ރޮދަ ނުހިފާ މީހާގެ ވަކިކަން އުޅި ފެނުނަ ދިނުމެވެ. އެއީ ނުހިފުން ކާނެ ރޮދަހާކަން މިސްކީނުކަން ކަނޑައަޅާނެއެވެ. އެއީ އެބަޔަކުގައި އިރުކާއްމުގެ ގޮތުގައި ކާއެއްކަމުގެ ގޮތުގައި ދުވަހަކަށް 1.5 ކިލޯގެ މިންވަރެވެ. އެއާއަށް ތަރިގެންނަން އެއްކަލަށްވުރެން މުޅިތުރުގެނެވެ. ކާއެއްގައި ކާނާނަށްދެވިގޭއި ވިސްނާ އެނގިދާނެގެވެ. ނުހިފުން ރޮދައިގެ ޤަޟާއަށް މިސްކީނުންނަށް ކާނާނަށްދެވިގޭއިވިސްނާ އަދި އެ ޤަޟާ އެއްކަލަށްފެއި އެކަކަށް ދިނުމަށްދެއްވިސްނަމަވެސް އެއްގޮ ގަނޑަކެވެ. ދިނަ ޤިމްމަތުގެ ބުރަވަމުއިގެންނަވާ ފުއިސާ ދިނުމުގެ ބަދަލުގައި ކާނާ ދިނުމަށް ނޫނަމަ ކާއެއްކަށް ދިނުމަކެވެ.

މުސްލިމުވެފައިވާމީހާ ނުވަތަ އެއްޗެއްލިބިހައްދަވައި ވިޔަސް، ސިފައިން ހަމަނުޖެހުނަމަ އާންމުވެސް ޝަރުޢީ ތަކެތިފުރިހަމަ އުފުލިގެންވާނީހަކަތަވެ. ވީމާ އެފަދަ މީހާގެ މަޢުން ފުދުނުދިނުމުގެ އަދި އެހެންމީހަކު އެތެރޭގެ ދުނިއެއްގެ ސިފައިއެވެ ނުވެއެވެ.

މުސްލިމުކަމުގެ ސަބަބުން ރޯދަހިފުން އެންމެހާ ބާލިޣުވެފައިވާ، ޖިސްމާނީގޮތުން ކަމުދާމީހުން ބޭނުންވެއްޖެކަމުގައި ރޯދަ ދޫކޮށްލުމުގެ ހުއްދަ ރޯދަހިފުން ފުދުއްވަނީ ކާރިޒްމަކީ ވަރަށް ބޮޑު މަސްއޫލިއްޔަތެކެވެ. އަދި ފުދުއްވަނީ އެހެން ސަބަބަކަށް އެއްކަލަ ރޯދަ ނަހަމަވާ އެކަމާ ޖެހޭނެއެވެ. ދޮގުހެދުމާ ހަލާކު މިފަދައެވެ. އެބަސް ދޮގުހެދުމާ ކަމުގެ ސަބަބުން ދޮގުހެދުން އަޅުކަމުގެ ރޯދަ ދޫކޮށްލުމުގެ ގޮތުން ހުރިހާ ރޯދަ ފުދުއްވާ ނުލިބޭ ހުއްދަ ރޯދަކީ ވަރަށް ބޮޑެވެ. އަދި ފުދުއްވަނީ ބަސް ނުވެއެވެ. އެބަސް އާންމުކޮށް މީހާކުގައި ވެއްދުމާއި ޖެހެއެވެ.

ނަމަވެސް ބަލިވެ އުޅުމަށްފަހު ތަންދޮރު ، ނުވަތަ ދޮގުހެދުމުގެ ރޯދަހިފުން ފުރިހަމަ ދިރިހުރިހާލު ރޯދަ ނުހިފައިފި ދޫކޮށްލުމުގެ އާދައިގެހާލަތު އެއްކަލަ ހިފުން އެވެ. އަދި މުސްލިމުބަލިމީހުން ނުވަތަ ބާރުމީހާއެއްގައި ދޫކޮށްލެވޭގޮތަށް ފާޅުކޮށްފައިނުވާ ދުވަސް ކޮންމެ ރޯދަހިފާ މިސްކީނުކާ ކާންދޭންޖެހޭނެއެވެ. އާދައިގެމީހުން އެހެން ހުރިހާ ރޯދަހިފުމަށް ނުވެއެވެ. އެބަހީ އާދައިގެ މައްސަލަ ފާރަވެރިވުމުގެ ފުދުއްވަނީއޮތްކަމުގައިވާނީއެވެ.

ރޯދަ ގެއްލޭ ކަންތައްތައް

1- ޖިމާޢުވުން (އެއްދާންކުރުން)

2- ޖިންސީއެދުން ފުއްދުން

3- ކައިންބުއިން

4- ކައިން ބުއިމުގެ މާނައިގައި ހިމެނޭ ކަންތައްތައް

5- ކާނާގެ ބަދަލުގައި ބޭނުންކުރާ އިންޖެކްޝަން ނުވަތަ އައިވީ

6- ހައިޟުގައި ހުރުން

7- ބައިސް ނިޔާސްކަރުގެ ވާނިކުތުން

ރޯދަ ނުގެއްލޭނެ ކަންތައްތައް

1- ހަނދާންނެތިގެން ކެއިންބުއިން.

2- ނިދުމުގައި މަނިބާރުވުމަކުން ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

3- ޖުނުބުވެރިވުމަކުން ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ. ނަމަވެސް އެކަމުގެ ސަބަބުން ރޯދަ ގެއްލޭ ހިސާބަށް ހިނގައިދާންކަމަށް ބިރުއޮތްނަމަ ނުވަތަ ޖިމާޢު ނަފްސު މަތިކުރުވުންކަމުގެ އަޅުންކަން ނެތްނަމަ އެފަދަ ކަމެއްކުރުން ހުއްޓުވަލެވޭން ނުވެއެވެ.

4- ދަތް އުނގުޅުން

ދަތް އުނގުޅާ ބާސްޓުލައިގެން ބުރުހުން އުނގުޅި ނަމަވެސް ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ. ނަމަވެސް ކުރުމަށްކުރިން ބާސް އެތެރެވެއްޖެނަމަ ރޯދަ ގެއްލޭނެއެވެ. ވިމާ ބާރުން ދަތް އުނގުޅާނަމަ ރައްކާތެރިވާންޖެހޭނެއެވެ. އެންމެ ރައްކާތެރި ގޮތަކީ ރޯދައަރުވުން ދަތްއުނގުޅާބާސް ބޭނުން ނުކުރުމެވެ. (فَتَاوَى الشَّيْخ اِبْنُ بَاز–رَحِمَهُ اللهُ– 247/4 ، اَلشَّرْحُ الْمُمْتِعُ لِابْنِ عُثَيْمِين –رَحِمَهُ اللهُ 407/6 ، 408)

5- އަނދުން އެޅުން

6- ކާއެއްޗެއްގެ ތަންކޮޅަކަށް ބެލުންފަދަ ކަމަކަށް ދުލުގައި ޖައްސާލުމަކުން ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ. ނަމަވެސް ރަހަ ބެލުމަށްފަހު އެބައި ދިރުވާލައިގެން ނުވާނެއެވެ.

7- ސެންޓު ނުވަތަ އަތަރުގެ ވަސްބެލުމަކުން ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ. (مَجَالِسُ شَهْرِ رَمَضَانَ–لِابْنِ عُثَيْمِين–رَحِمَهُ اللهُ:72)

8- ފިނިކުރުމަށް ގަޔަށް ފެންއެޅުމަކުން ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ. (مَجَالِسُ شَهْرِ رَمَضَانَ–لِابْنِ عُثَيْمِين–رَحِمَهُ اللهُ:72)

9- ޓޫތަން ޕޭސްޓުޖެހުން : އެއީ ދީނާބެހޭކަމުގައި ވިސްނަމުވިދާސްކުރެއެވެ. ނަމަވެސް ބޮޑުގެ ބަޔަ ކަރުދާސްގައި ޚިޔާލުކަމަ ރޯދަ ގެއްލޭނެކަމަށް ބަހައެއް އިޙްތިމާލުން ވިދާޅުވެގެން ވެއެވެ. އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކީ ރޯދަ ނުގެއްލޭނެކަމަށް ބުނުވެރިޔާ ބަހުވެ. سَمَاحَةُ الشَّيْخ عَبْدُ الْعَزِيْزِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَاز–رَحِمَهُ اللهُ– ވިދާޅުވިއެވެ. ބޮޑުއަހަރުގޮތަކީ (ޓޫތުޕޭސްޓް ބޭސް އެހެން ސަތަބާން ކަރުދާސްގައި) ރަހަވިއަސް ރޯދަ ނުގެއްލޭނެއެވެ. ނަމަވެސް ކަރުދާސްގައި ރަހަގައިވިނަމަ އިޙްތިޔާރު ހެދޭނެ ނިކުތުމުގެ ގޮތުން އަރުވަ ޖެއްސުމަކުން މަސައްކަތްކުރާނެ ނޫޅެވެ. ސަޢޫދީ ފަތުވާކޮމިޓީގެ ފަތުވާއަކުވެސް ޓޫތަން ޕޭސްޓުޖެހުމަކުން ރޯދަ ނުގެއްލޭނެކަމަށްވެ. ފަތުވާ ނަމްބަރު (7351)

اَلشَّيْخُ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِح بْنِ الْعُثَيْمِيْن–رَحِمَهُ اللهُ– ގެ ރައުޔަކުވެސް ޓޫތަން ޕޭސްޓުޖެހުމަކުން ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ. އެއީ އޭގެ ރަހަވިކަމުގައިވިނަމަވެސް މެއެވެ. އެހެނީ އެއީ ކައިންބުއިމުގެ މާނައިގައި ހިމެނޭކަމަކަށް ނުވާތީއެވެ. (مَجَالِسُ شَهْرِ رَمَضَان لِابْنِ عُثَيْمِيْن –رحمه الله: 71)

10- ކަންފަތް ދޮވުން ނުވަތަ ސާފުކުރުން

11- ކަންފަތަށްޖަހާ ބޭސްތިކި ނުވަތަ އާވި އަރުވާލުމުގައި ވިއަސް ފުށުގޮތުގައި އޮތުރުމަށް ބަހައް ނުލާނަމަ ނުވަތަ އޮތުރަން ދިރާސާކުރާނަމަ ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

12- ލޮލުގެ މައްސަލައިން މިހެން ދުލުގެ ދަނޑަށް އެތިކާގެން (ފަރުވާއެއްގެ ގޮތުގައި ކުރާ ކަމެއް) ކަރުވާއަށް ދާއިރު ދިރުވައިނުދާނަމަ ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

13- ކަނޑުގޮތުގައި ފަހުވާ އެއްކަލާން ނުވަތަ އޮތުރު ބޮޑުގަން ހުޅާ ކަރުވާއަކާން ނުވަތަ ޖެހޭކަމަކީ ގޮތުން ބަޔަކޭހެ ބޮޑުގަކަން އިނގިލި ފުރަކާން ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

14- ވިރުނާގެ ކަށިކަމުދާ ހަދާގެ ބަރުއަކަން ފަހަރު ކަމުނާކަ ނުވަތަ މަރުނާ ސަލާކަރުމަން މަރުނާގެ އޮތުރުއަކަން ޖަހާ ބޮޑުވެރި އެއްޗަކާން ރޯދައަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

15- ދަތް ބުރުސްކުރުން ނުވަތަ ދަތް ފުއްސުން ނުވަތަ ދަތްދިލާ ދޮވުން ފަދަކަމުކަން އެއްޗެއް ނުދިޔާހާ ހިނދަކު ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ. ނަމަވެސް މިފަދަ ކަންކަން ކޫނިގަނޑު ފަސްކޮށްލުމަކީ އެގޮތް މަކްރޫހުކަން ބޮޑެވެ.

16- އަނގަޔަށް ފެންއަޅައިގެން އަނގަދޮވުން ނުވަތަ އިސްތިންޝާޤު ބޭނުންކުރުން ފަދަކަމުކަން އަނގަނޭފަތުގައި ފެނުގެ ބޮޑުމިނުގައި ކަރުތެރެއިން ނުދިޔަނަމަ ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

17- މަސްގަނޑު ޗާ އިންޖެކްޝަނާއި ސާރަވް ޗާ އިންޖެކްޝަނުގެ ތެރެއިން ކާނާގެ ގޮތުގައި ބޭނުން ކުރާ އެއްޗެކުން ފަހެ ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ. ކާބޯއެއްޗެހީގެ ގޮތުގައި ބަދިލުގައި ނުވާފަދަ އޮތްކަމަކަށް ބޭނުންކުރުމަކުން ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

18- ހަށިގަނޑުގެ ބޭރުގައި އުނގުލުމުގެ ސަބަބުން ހަންގަނޑަށް ވަދެގެންދާ އެއްޗަކުންވެސް ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

19- ކަރުތެރެއިން ނޫންގޮތަކުން ބަނޑުތެރެ ބޭހުގަނޑު ކެއުމާއި ވެއްދުމަކުން ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ. ކަރުތެރެއިން ކެއުމާ ވެއްދުމަކުންވެސް ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ. ނަމަވެސް ކެއުމާ ވެއްދުމަށް ފަސޭހަކުރުމުގެ ގޮތުން ބޭހެއް ފަދައެއްކޮށް އޭގައި އުނގުޅާނަމަ ރޯދަގެއްލޭނެއެވެ.

20- ބަދިލުއްކުރުމަށް ފާގަނޑުން ނުވަތަ ހަށިގަނޑުތެރެއިން އެއްޗެހިންވެސް ގަނޑުވަރުކަން އިތުރުކޮށް ނަގުމަކުންވެސް ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

21- ފަޖުރުޖެހުމުގެ ކުރިން ޖުނުބުވެރިވެފައިވާ މީހާ، ފަޖުރުޖެހިއިރު ހިނައި ނުލާ ތިބިޔަސްވެސް ނިޔަތްގޮތުގައި ހުރިނަމަވެސް އޭނާގެ ރޯދަ ސައްޙަވާނެއެވެ.

22- ރޯދަ ނުވާކަމަށް ހިތުން ކައިފުރުން ރޯދަވެރިޔާކަން އަނގަތެރެއަށް ޖަމާކުރާ ކުރަކާދާނެއެވެ. އެހެނީ އަސްވަރި ރޯދަވެރިޔާކަން ތަފްސީލުކުރުން ކަމަން ހުށަހަޅުއްވާ ވަޑައިގަތުމެވެ. عَبْدُ الرَّزَّاقِ ބަޔާނަ ސަނަދުން اِبْنُ عَبَّاسٍ-رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا- ގެ ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ. ރޯދަވެރިޔާ ފަދަ ޝަރުޢީގޮތް ހިސާބަށް

ކެއިންބުއިން މާތް الله ބަޔާންކުރައްވާފައި ވެއެވެ. فَتْحُ الْبَارِيْ 135/4 މިއީ شَيْخُ الْإِسْلَامِ اِبْنُ تَيْمِيَّةَ–رَحِمَهُ اللهُ– ދިންނިޔާރު ކުރެއްވި ގޮތެވެ. (مَجْمُوْعُ الْفَتَاوَى 29/ 263)

23- އިރު އޮއްސިއްޖެކަމަށް ހީކޮށް ރޯދަ ވިއްލިފަހުން އިރު ނުއޮއްސާކަން އެނގުނުނަމަ ގިނަ އިލްމުވެރިންގެ ގޮތުގައި އޭނާ އެރޯދަ ޤަޟާކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. އެހެނީ އަސްލަކީ އިރު އޮއްސުނުކަން ޔަޤީންވަންދެން ދުވާލު ދެމިއޮތުމެވެ. ޔަޤީންވެފައި އޮތްކަމެއް ޝައްކުގެ ސަބަބުން ފިލައިގެންނުދާނެއެވެ. އަދި އޭނާ އެވަނީ އޭނާގެ ރޯދައިގެ ނިޔަތް ދޫކޮށްލާފައެވެ.

24- ބަރަސްވެރިޔާ އާއި ނުބަރަސްވެރިޔާ ތަފާތުވޭ ކާ އަހުން ހުއްޓި ތަޖުރިބާއިރު ރިޔައި ނުވަތަ ހުރިކަމުގައި ވިސްނަވާލާ ތަޖުރިބާގެ ކުރިން ރޯދަހިފުން ނިޔަތް ގެންގުޅުއްވާނަމަ އެކަމާގެ ރޯދަ ރަނގަޅުވާނެއެވެ. (فَتْحُ الْبَارِيْ 148/4)

25- އަންހެނާއަށް އެނގު ރަނގަޅުގޮތްކީ މާތް الله އެކަނިބަލާގެ ރައްވާފައިވާ ޖިބުރައްމާގައި ބަރިސްވާރިނީ އެކަން މަނާކަ ބޭހެއް ބޭނުން ނުކުރާ ކުރާނެވެ. މާތް الله ގެ ނިޔާވުމަށް ދުރުވެ. އަދި ފުރުން އެދުވަސްވަރުގެ ރޯދަ ޤަޟާކުރުމެވެ. މިއީ ސަލާމަތްތެރިކަމުގެ އަންހެން ބޭކަރުނާފަތުވެސް ކަންތައް ކުރެއްވި ގޮތެވެ. (فَتَاوَى اللَّجْنَةِ الدَّائِمَة 151/10)

އަދި މިގޮތުން އެފަދަ ބޭސް ބޭނުން ކުރުމަކީ ޞިއްޙީގޮތުން ގެއްލުން އަސަރުކުރާކަން ކުރާކަމަށްވާނަމަ ވަނީ ޑޮކްޓަރުންގެ އެހީތެރިކަމުން ބޭސް ބޭނުން ކުރުމަށްފަހު އަންހެނާގެ ހައިޟުގެ ދުވަސްވަރު އަރިހުގައި އަޅުއްވާފައި. ނަމަވެސް އަންހެނާ އެފަދަ ބޭރު ބޭނުން ކުރެވެން ޑޮކްޓަރާ ވާޖިބުވަމަ އެދުވަސްވަރުގެ ހިނދު ރޯދަ ވެސް ހިފޭނެއެވެ.

26- ބަލިގެންވާ އަންހެނާގެ ރަހިމުން ބޭރުވާ ތަކެތީގައި އާދަމުގެ ދަރިފުޅުގެ ގުނަވަންތައް ފާޅުވާން ފެށިނަމަ އެއީ ނިފާސްކަމުގެ ލޭއެވެ. އާދަމުގެ ދަރިފުޅުގެ ޞިފަތް ފާޅުވުމުގެ ކުރިން ފެއްޓުނަމަވެސް އަންނަ ލޭވާނީ އިސްތިޙާޟާގެ ލޭއަކަށެވެ. އޭނާގެ މައްޗަށް ނަމާދު ކުރުމާއި ރޯދަ ހިފުން ވާޖިބުވާނެއެވެ. ނިހާޔަތަށް ފަހުން އެއްގޮތަށް

ހިފާނީއެވެ. އާދަމުގެ ދަރިއަށްގެ ހެޔޮކަމު ފާޑުވާނީ ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާގޮތުގައި ބަލިވެއިންނަނާ 80 ދުވަސް ފުރުންނެވެ.

27- ފިރިމީހާގެ އިޒުނަތާ ނުލައިވެސް ރަމަޟާން މަހުގެ ރޯދަ ޤަޟާކުރުން އަންހެނާއަށް ހުއްދަވެގެން ވެއެވެ. ޤަޟާ ރޯދައަށް ހުއްޓައި ރޯދަ ވިއްލަން ބޭނުމުގެ ބަޔާތު ފިރިމީހާއަށް ލިބިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ފިރިމީހާގެ އެދުމަކަށް އަމުރަކަން ކިޔަމަންތެރިވުން އަންހެނާގެ މައްޗަށް ވާޖިބެއް ނޫނެވެ. (فَتَاوَى اللَّجْنَة الدَّائِمَة 353/10)

28- މާބަނޑު އަންހެނާ ރޯދައަށް ހުއްޓައި ދޫކުރުން ކަމުގައި ވިޔަސް އެފަދަ ނިފާސްކަމުގެ ދުވަސްކޮޅުގައި ނުވާނަމަ ރޯދައެއް ނުޖެހޭނެއެވެ.

29- ބައިސްގެ ދުވަސްވަރުކަމުގައި ނަމާ ދުވަސްވަރަށްގައި ކުރުމަކީވިޔާ ރޯދަހަނގެ ވަގުތުގައި ކުޅެކުން ލާ ފާޅުން ކަމުގައިވިސްނަވާފަ ދުވާލުގައި ޖިމާޢުކުން ހުރުނަމަ އޭނާގެ ރޯދަ ބާޠިލުވާނެއެވެ.

30- ރޯދައަށްހުރި އަންހެނާއަކު ބައިސްކަލުދުއްވާފައި އުނގުޅި އިތުރުއުސްމުން ކުރެވެންކަމުގައި ފަހަރު ބައިސްކަލު އިތުރުއުސްމުގެ ހުރިގަތާން ނުވަތަ ކުރެވެންކަން ނޫނީގެނަމަ އޭނާގެ އަދަބުގެ ރޯދަ ބާޠިލުވާނެއެވެ.

31- ރޯދަ ވާޖިބުވާ އަންހެނާގެ ހުރުމުގައި ޖިމާޢުވުމަށްނަމަ އެދުވަހުގެ ރޯދަ ޤަޟާކުރުމުގެ އިތުރުން އަންހެނާގެ މައްޗަށް ކައްފާރާ ވާޖިބު ވުމާމެދު ޢިލްމުވެރިންގެ މެދުގައި ހިލާފެއް ވެއެވެ. ބައެއް ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ކައްފާރާ ދޭންޖެހޭނީ ހަމައެކަނި ފިރިހެންމީހާއަށެވެ. އަންހެނާގެ މައްޗަށް ކައްފާރާއެއް ނުވެއެވެ. މިއީ ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގައި އެންމެ ސައްޙަގޮތެވެ. އަދި މިއީ އިމާމު އަޙްމަދުގެ އެއްރިވާޔަތެވެ. އިމާމު ނަވަވީ ވިދާޅުވެފައިވާ މިއީ މިމައްސަލައިގައި އެންމެ ސައްޙަގޮތެވެ. (اَلْمَجْمُوْعُ شَرْحُ الْمُهَذَّب: 339/6) ހަންބަލީމަޛްހަބުގެ ޢާލިމެއްކަމުގައިވާ اَبْنُ قُدَامَة–رَحِمَهُ اللهُ– މިރައުޔަން ތާއީދުކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އިމާމު އަޙްމަދުގެ ހިޔައިން އަބޫދާވޫދު މި ރައުޔު ނަޤުލުކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (مَسَائِلُ الإِمَامِ أَحْمَد لِأَبِيْ دَاوُد)

ދެވަނަ ރައުޔަކީ ރޯދަ ވާޖިބުވާ އަންހެނާގެ ރުހުމުގައި ޖިމާޢުވެއްޖެނަމަ އަންހެނާވެސް ކައްފާރާ ދޭން ޖެހެނެއެވެ. އެހެނީ ފިރިހެނާފަދައިން އަންހެނާވެސް ރޯދަމަހުގެ ޙުރުމަތް ކަނޑާލައި ފާފީއެވެ. ނަމަވެސް އަންހެނާގެ ނުރުހުމުގައި ޖިމާޢުވިނަމަ ކައްފާރާ ދޭކަށް ނުޖެހެނެއެވެ. އެކަމަކު ކައްފާރާދިނުން ފުދޭނެއެވެ. މިއީ މާލިކީ މަޛްހަބުގެ ރައުޔެވެ. އަދި ޝާފިޢީގެ އެއްބަސްވުމެވެ. އަދި އަޙްމަދުގެ ރިވާޔަތުން އައިސްފައިވާ ދެ ރިވާޔަތުގެ އެއް ބަޔާންކުރާ ރިވާޔަތެވެ. އަންހެނާ ނިދާފައި ވަނިކޮށް ޖިމާޢުވިނަމަ އެ އަންހެނާގެ މައްޗަށް ކައްފާރާއެއް ނުޖެހެއެވެ. ރައްކާތެރި ގޮތަކީ އެކަމަކު ކައްފާރާދިނުމެވެ. شَيْخُ الإِسْلَام اِبْنُ تَيْمِيَّة–رَحِمَهُ اللهُ– ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއަންހެނާގެ ރޯދަ ބާޠިލުނުވާނެއެވެ."

32- ރަމަޟާންމަހު ދުވާލު ރޯދައަށްހުރެ ޖިމާޢުވުމުގެ ކައްފާރާއަކީ އަޅަކު މިނިވަންކުރުމެވެ. އެކަން ކުރެވެން ނެތްނަމަ ވިދިވިދިގެން 60 ދުވަހު ރޯދަހިފުމެވެ. އެކަމަށް ކުޅަދާނަ ނުވެއްޖެނަމަ 60 މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމެވެ.

33- ރަމަޟާންމަހުގެ ރޯދަ ކައްފާރާދިނުމުގެ ދުވަސްވަރުގެ ތެރޭގައި ރޯދައަށްހުރެ ޖިމާޢުވުމަކުން ކައްފާރާ ދިނުން ލާޒިމެއްނޫނެވެ.

34- ރޯދައަށް ހުރިކަން ހަނދާންނެތިގެން ޖިމާޢުވިނަމަ ކައްފާރާ ދިނުމެއް އަދި ގަޟާކުރުމެއްވެސް ނުވެއެވެ. މިއީ އިމާމު ބުޚާރީގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ބަސްބަރު ބަހެވެ. (فَتْحُ الْبَارِي 155/4، 156 ،އަދި تَغْلِيْقُ التَّعْلِيْق 156/3، 157).

35- އަންހެނާ ރޯދައަށްހުއްޓައި އިޙްތިލާމްވުމުގެ ކިރިން ބައިސްވެގެ ފޫހައްނަން އެޅުކަމުގެ އުނދަގޫ އިސްތިޙާޟާގެ ހާލަތުގައިވިޔަސް އިރު އުސްމުގެ ކިރިން ކޯ ނުނިކުންނަނަމަ އެދުވަހުގެ ރޯދަ ބާޠިލުނުވާނެއެވެ.

36- ރޯދައަށްހުރެ މޫދަށް އެރުމަކުން ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ.

37- ފޫ އެރުމަކުން ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ. އެހެނީ އެއީ ކައިން ބޯއިމުގެ މާނައިގައި ހިމެނޭ ކަމަކަށް ނުވާތީއެވެ. فَضِيْلَةُ الشّيْخ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِح بْنِ عُثَيْمِيْن–رَحِمَهُ

اللهُ– ފާޅުވުން ޙަދީޘްއާޚިލާފުކަމަށް ވިދާޅުވެމަން ފަހު އެ ރަސޫލުން ޙުޖްޖަތެއް ވަޅުލުމެއް އިނގެނުމި ކަމުގައި ވިދާޅުވެފައިއެވެ.

38- ފަތްޙުލްބާރީ ޝަރަޙްކޮށްދެއްވި ކަމަކަށް ދާނުގެމަކުން ޙަދީޘް ނަގައިދާނެއެވެ.

ޙަދީޘްގެ ބައްޔާ މަސްއަލަތައް:

1- ނިޔަތަކީ ހިތުގެ ޢަމަލެކެވެ. އަދި ޔަޤީނަކީ! ޙަދީޘްގެ ނިޔަތް ދަސްކުރުމަކީ ސުންނަތުގެ އެއްވެސް ދަލީލަކުން ސާބިތުވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ ބިދުޢައެކެވެ. އަދި ޙަދީޘްނަބަވީގެ ނިޔަތް ދަސްކުރުން ޔާދަސް ޙަދީޘް ނުގެންގުޅުއްވާތީއެވެ.

2- ޙަދީޘްނަބަވީ ރިވާކުރެވުނު[1] ޙަދީޘްއާއިނުދާ ނުވަތަ ނުއްސޭ މިއީ ރަސޫލުބެއްސެވީ މުޅިގައި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން ބައްޓަންކޮށްދިނެވެ. އެއީ "ރިވާވާ ޢުމަރުގެ ޖަބުރުމާއްޔާ ޢަލީއްބިނުސޭން ޙަދީ ވީއްޔަރާއިމީ" މުސްލިމުގެ ރިވާވާ ބުނުއްވާކަމަށް ބުޚާރީގައި ސާޙިބު ޔަޤީޔާ ޢަބްދުޒާރީ ރިވާކުރައްވާފައި ވާނީއެވެ. (رَوَاهُ الْبُخَارِي) އަދި ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައި؛ ޙަދީޘަށް ޖަނަބުވާއިދެން ނަބިއްޔާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ރިވާ ޢުމަރާ ސަލާމް ކިޔާތާ ވާރިދުވެފައިވާކަމަށް ޢަބްދުﷲ އިބްނު މަސްޢޫދު ރިވާކުރައްވައެވެ. (رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدُ وَصَحَّحَهُ الأَلْبَانِي) ނަމަވެސް އެއީ ފަރުޟު ޙަދީޘްއެކަމެއް ނުވަތަ ސުންނަތް ޙަދީޘްއާއި ގުޅޭ ކަމެއް އަދި އެތަށް ފަސާދަ ޙަދީޘްއާގުޅޭ ކަމެއް ނުވަތަ ނަބަވީ ސުންނަތާ ގުޅޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް ޙަދީޘް ޖުމްލަވައިގެން ރިވާ ޢުމަރުސަލާމް ކިޔާތާ ވާރިދުވެފައިވާ ރިވާޔަތްތަކާގައި އެކަށީގެންވާ ޖުމްލަ ޙަދީޘްއާއި މެދު ބައްޓަންކޮށްދިނުމުގެ ސުންނަތުގައި އެކަށީގެންވާ ހިނދު އިސްލާމީ ދީނުގައި ތަފާތުވާ ޙަދީޘްއާއި ޚިލާފުވާ ކަމެއް ނުވެއެވެ. ދެމޭ ނަބަވީ އަދި ޙަދީޘް ނަބަވީ އެއް ކަމުގައި ޙަދީޘް ސާބިތުވާ ކަމެއްނޫނެވެ. ވީމާ މިގޮތުން ރިވާޢުމަރު ޙަދީޘްއާއިދުނިޔަވީމަ ވިދާޅުވާބާވަތުގެ ރަސޫލާ ދަލީލަށް ތަބާވެއެވެ.

1- ރިވާ ޢުމަރު ޖަބުރުމާއްޔާ ބުނުއްވާކަމަށް ބުރާދޭ ކިޔުންތަކަށް ޔަގީންކަމާއި ޢަލީއްބިނުސޭން ކަށަވަރުކުރާ ސާބިތުވާ ކަމަށް ދުލުވެއެވެ. މިއީ ނަބަވީ ބޭނުންކުރެވޭ ޓެކުސްޓުގައި ހިމެނޭ ޖަބުރުމާއްޔާއެވެ.

ހަމައެހެންމެ މިމައްސަލައިގެ ދަރުސް ދޭދިނުމުން ރޯދަގެއްލުމުގެ މައްސަލަ ވެސް އިލްމުވެރިން ހިމަނުއްވައެވެ. މިމައްސަލައިގައި އެންމެ ރައްކާތެރި ގޮތަކީ ފަރުޟު ރޯދައަކަށްހުރެ ބިލާމާ ނުލެހުމެވެ. އަދި މަޖުބޫރުވެގެން ނޫނީ ލޭވެސް ނުދިނުމެވެ. އަދި މިކަންކަން ރޭގަނޑަށް ފަސްކުރުމެވެ. ނަމަވެސް ކާންދެވުން ބަލިމީހަކަށް ލޭ ދޭން ޖެހި އެކަން ރޭގަނޑަށް ފަސްކުރުމުން ނުކުޅެދޭ ހާލަތެއްނަމަ. އަދި އިލްމުވެރިންގެ މިޒާޖުން ނިޔާމުލަނޑަކާ އެކަރު ފަސާނުކުރައްވާނެއެވެ. އިރުގައި ބިލާމާޖަހައިލުމުގެ ފާސްކުރަމުންބަކައި ބިލާމާޖަހައިދީފާ އަނގައިން އެތެރެއަށް ވައި ދަމައިގެންނެވެ. ވީމާ އެޒަމާނުގައި މިގޮތަށް ބިލާމާ ޖަހައިދީ މީހާގެ ގެއްލުންނުވާކަމަށް ބުނަނަމަވެސް މިޒަމާނުގައި ބިލާމާ ޖެހުމަށް ބޭނުންކުރާ އާލާތްތަކުގެ ބޭނުންކުރެވޭނީ ބިލާމާ ޖެހުމުގެ ބޭނުމުގައި މީހާގެ ރޯދައަށް އެއްވެސް އަސަރެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ތި ނަޒަރިއްޔާގެ ރޯދައަކަށް ވެސް އަސަރެއް ނުކުރާނެއެވެ. وَاللهُ أَعْلَمُ

3- ހައިޟުވެރިޔާ އަންހެނާ ފަޖުރުވުމުގެ ކުރިން ހައިޟުގެ ލޭ ކަނޑުނުނަމަ ޣުސްލުކުރި؛ ނުކުރިޔަސް ހައިޟުގެ ލޭ ކަނޑައިފިނަމަ ފަޖުރުކަމުގައި ވިޔަސްވެސް އެދުވަހުގެ ރޯދަ ސައްޙަވާނެއެވެ. އެހެނީ އަސްލަކީ ހައިޟުން ޠާހިރުވިކަން ޔަގީންވެގެން ހައިޟު ދުރުވެއްޖެކަމެވެ.

4- ފަޖުރުވުމުގެ ކުރިން ހައިޟުގެ ލޭކަނޑުން އަންހެނާ އަނެއްދުވަހު ރޯދަހިފުމުގެ ޤަސްދުގައިވަނިކޮށް ހިނައި ނުގަނެ ހުއްޓާ ފަޖުރުވިކަމުގައިވިޔަސް ހަމަވެސް އެދުވަހުގައި ރޯދަހިފުން ވާޖިބުވާނެއެވެ. އަދި އެރޯދަ ސައްޙަވާނެއެވެ.

5- އަންހެނާ ހައިޟުން ޠާހިރުވުމަށްފަހު ދުވަސްފަހަކަށް ހައިޟުވުމާ ދޭތެރޭގައި 15 ދުވަސް ނުވިކަމުގައި ވިޔަސްވެސް އެދުވަސްތަކުގައި ހިފި ރޯދަ ސައްޙަވާނެއެވެ. އަދި އެދުވަސްތަކުގައި ނަމާދުކުރުންވެސް ވާޖިބުވާނެއެވެ.

6- ޝައްވާލުމަހުގެ ހަރޯދަ ހިފުން ރަމަޟާންމަހުގެ ރޯދަ ފުރިހަމަކުރުމަށް ފަހުގައެވެ. އިލްމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ސައްޙަގޮތަކީ ޤަޟާރޯދަ ޝައްވާލުމަހުގެ ރޯދަތަކުގެ ކުރިން ހިފުމެވެ.

7- އިރުއޮއްސުމުން ރޯދަވިއްލުމަށްފަހު މަޣްރިބްބަންގި ނަމާޒުކުރުމުން އިރު ފެނުނުކަމުގައިވިޔަސް އެރޯދަ ސައްޙަވާނެއެވެ.

8- 24 ގަޑިއިރުތެރޭގައި ރޭގަނޑާއި ދުވާލެއް ދައުރުވާ[2] ތަނެއްގައި ނަމަ ދުވާލު ކިތަންމެ ދިގުވިޔަސް އަދި ކުރުވިޔަސް އެދުވަހުގެ ރޯދަ ސައްޙަވާނެއެވެ.

9- 24 ގަޑިއިރުގެތެރޭގައި ރޭގަނޑާއި ދުވާލެއް ދައުރުނުވާ ތަނެއްގައި ނަމަ އެފަދަ ތަނެއްގައި އުޅޭމީހުން ނަމާދުކުރާނީ ރޯދަހިފާނީ އެތަނަކާ އެންމެ ކައިރިއަށް އޮންނަ 24 ގަޑިއިރު ތެރޭގައި ރޭގަނޑާއި ދުވާލެއް ދައުރުވާ ތަނަކަށް ބަލައިގެންނެވެ.

10- އިމްސާކު ހުރުމަކީ ރަމަޟާނުމަހުގެ ރޯދަދުވަސްތަކުން ހުއްދަވާ ސަބަބެއް ނެތެވެ. އަދި މިފަދަކަމެއް ކުރުމަށް ދަރިވަރުންނަށް އަމުރު ކުރުމުގެ ބާރު އެއްވެސް މީހަކަށް ދީފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެފަދަ އަމުރުކަން ހިންގަމުންދެން ވެސް ހުއްޓުވާލަންވާނެއެވެ. އެއީ މައިންބަފައިންނަށް އަމުރެއް ކަމުގައިވިޔަސް ވެސް ވެއެވެ.
(فَتَاوَى اللَّجْنَة الدّائِمَة 241/10)

11- ރޯދަވިއްލާއިރު ހިތުން ސުންނަތްތެރިކަމާ ދުޢާ ރޯދައަށްހުރުމު ހިތުމަކުން ރޯދައެއް ނުގެއްލޭނެއެވެ. އަދި ރޯދަ ދުވާކޮޅުން ފެށިގެން ނަމަވެސް ރޯދަ ދުވާކޮޅު ނުލާހާ ހިނދުކޮޅު ރޯދަ ނުގެއްލޭނެކަމަށް اِبْنُ تَيْمِيَّة–رَحِمَهُ اللهُ– ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ ނަމާދަށްހުރުމާ ވާހަކަދައްކާ ހިތުންއަނދިރިވާ ވާހަކަ ނުދައްކާގޮތުގެ ނަމާދު ބާޠިލް ނުވާފަދައިންނެވެ. ނަމަވެސް ރޯދަ ދުވާކޮޅުވާ ހިތުގައި ކަނޑައެޅިއްޖެނަމަ ނުވަތަ ރޯދައިގެ ނިޔަތް ދުވާކޮޅަށް ފިޔަވަ ރޯދަ ގެއްލޭނެއެވެ.

12- ރޯދަ ވިއްލާނެ ކާއެއްޗެއް އަދި ބޯއެއްޗެއް ނުލިބުނުމާ ރޯދަ ވިއްލިކަމަށް ނިޔަތް ގަތުމުން ފުދޭނެއެވެ.

13- މުރުތައްދު ވެއްޖެނަމަ އެރޯދަ ބާޠިލްވާނެއެވެ.

2- ރޭގަނޑާއި ދުވާލެއް ދައުރުވުމަކީ އިރުއަރާ އޮއްސުމެވެ.

14- ޙަރަމަށް ހުއްޓައި ހަނދުމަފިލާ އުޅުނުމުގެ އިރު ޠަވާފުގެ ކުރިން އެއްވެސް ވަގުތެއްގައި ނާ އުރިނަމަ އުޅުނުމުގެ ޙައްޖު ބާޠިލުވާނެއެވެ. މިއީ ޝާފިޢީ މަޛްހަބާއި، ޙަންބަލީ މަޛްހަބެވެ. އަދި މިއީ اَلشَّيْخُ اِبْنُ عُثَيْمِين –رَحِمَهُ اللهُ– އިޚްތިޔާރުކުރެއްވި ބަހެވެ. (اَلْمَجْمُوْعُ 346/6) ، އަދި اَلْمُغْنِي (344/4) ، އަދި اَلشَّرْحُ الْمُمْتِعُ (365/6).

15- މަރުވާއަކީ ޙަރަމްސަރަހައްދުގެ ދުވަހެއްކަން އެނގި މަރުން ޙަރަމްފަށްހުރި ދިރާގެ ނިޔަތް ބާޠިލުކުރާނެއެވެ. (مَجْمُوْعُ فَتَاوَى شَيْخِ الإِسْلَام 215/25)

16- ޙަރަމްސަރަހައްދުގެ ކަނޑުގަދައިގައި އަށްއެއްދުވަހުގެ ޙަރަމަށް ނިޔަތް އާކުރުން އެއީ ކަނޑުގަނޑު ކުރަނބަޅުގެ ހޫނުވެ. ނަމަވެސް ޙަރަމްސަރަހައްދުގެ ވަށްމުން އެމަހުގެ ޙަރަމްފުމަށް ޔަބުދުކުރުމުން ފުރުނުއެވެ. ދަރުބާރުގެ ސަހަބުން ނުވަތަ ބައިސްކުރިމާއި ނިޔަސްކުރިމާއި ސަހަބުން އެނިޔަތް ގުޅުކަނޑައިޖަހަމަ އަލުން ނިޔަތް އާކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.

17- ޙައްޖާޖީރިމުގެ ގަޑިން ކަމަށްދޮޅިގަން ފަޖުރުފުރުގެ ވަޅުނިޖެއްގެ ކުރިން ކުރިއާޖަހަން ޖެހޭކަމަށް ބަދުވާލަޔާ ތިރުޔައުކެވެ. އަދި ވަޅުވަގުތެއް ، ފަޖުރުފުގެކުރިން ކަނޑައެޅިވަޅި އިސްތިމާއި ޝަރީޢަތްގައި ދެއްވާފައިވާ ތިއްސަތޫކަހާ ފުރައިރުކަމުކެވެ.

18- ޙަރަމްސަރަހައްދުން އަޅިއިރުވެސް ކިރި އަހަރުގެ ޙަރަމަށް ހިފައި ނުނިކުމޭނަމަ ހަދާނީ ކިހިނެއް ؟

ޖުމްހޫރުންގެ ސަހަބުން ޙަރަމްސަރަހަދު ދުކާންފަހިވާ ޙަރަމަށް ހިފުމަށް އަވަސްވެގަންނަން ޖެހޭނެއެވެ. އެޙަރަމަށް ޖެހިގެން އަންނައަހަރުގެ ޙަރަމްސަރަހަދު މަގާހަމައަށް ފަސްކުރުން ހުއްދަވެގެން ވެއެވެ. ނަމަވެސް ޖުމްހޫރާ ނުލާ އެޙަރަމަށް ޖެހިގެން އަންނަ އަހަރުގެ ޙަރަމްސަރަހަދު މަހަށްވެދު ފަސްކުރުން ހުއްދަގެން ނުވެއެވެ. ޖުމްހޫރާ ނުލާ ފަސްކުރުފިމާ ފާފަވެރިވާނެއެވެ. އަދި އެފާފައިން ތައުބާވުން ވާޖިބުވާނެއެވެ. މިސަބަބަކުން ކަމުގައި އިލްމުވެރިން އެކިފަދަ މިނުން އެޙަރަ ދޭސަރަހަދުމަށް ފަހުނު ކަންމަ ޙަރަމަކަށް މިސްކީނަކަށް ކާންދޭން ޖެހޭނެކަމަށް ވިދާޅުވެއެވެ. މިއީ اَلْإِمَامُ مَالِكُ އާއި

اَلْإِمَامُ الشَّافِعِي އާއި اَلْإِمَامُ أَحْمَدُ–رَحِمَهُمُ اللهُ– ގެ ބަސްފުޅެވެ. އަދި أَبُوْ هُرَيْرَةَ އާއި عَبْدُ اللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ– رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ–ގެ ރިވާޔަތް މިގޮތަށް ރިވާވެގެން އައިސްފައިވާކަމެވެ. މިގޮތަށް ވިދާޅުވި ބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި ސައުދީގެ ކުރީގެ މުފުތީ سَمَاحَةُ الشَّيْخ عَبْدُ الْعَزِيْزِ بْنِ عَبْدُ اللهِ ابْنِ بَاز–رَحِمَهُ اللهُ– ހިމެނެއެވެ. އަދި މިއީ ސައުދީގެ ފަތުވާ ކޮމިޓީގެ ގެވެސް ފަތުވާއެވެ.

اَلْعَلاَّمَة مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ الْعُثَيْمِيْن– رَحِمَهُ اللهُ– ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. "ޢުޛުރަކާ ނުލާ ޖެހިގެން އަންނަ ރަމަޟާންމަސްވަންނަންދެން ރޯދަ ޤަޟާކުރުން ފަސްކޮށްފިމީހާ ގުނަހުގާރުވާނެއެވެ. ނަމަވެސް އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް އެ ރޯދަ ޤަޟާކުރުން ވާޖިބު އެހެން ކަމެއް (އެބަހީ ފިދުޔާދިނުން) ވާޖިބުވެގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ވާޖިބުކުރައްވާފައިވަނީ ރޯދައަދަދަށް އެހެން ދުވަސްތަކުން ހިފައި ހަމަކުރުމެވެ. މާތް الله ވާޖިބުކުރައްވާފައި ނެތްކަމެއް ބަޔަކަ ލާޒިމުކުރާ ނުވާ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. ވީމާ އޭނާގެ މައްޗަށް ވަނީ ޢުޛުރަކާ ނުލާ ފަސްކުރިކަމަށްޓަކައި އެކަމަށް ތައުބާވުމެވެ. ފިދުޔާ ދިނުން ވާޖިބެއް ނުވެއެވެ. އަސަރުތަކުގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ފިދުޔާ ... ނުވާނެއެވެ. ބައެއް އަސަރުތަކުގެ ... ނުވާނެއެވެ." (اَلشَّرْحُ الْمُمْتِعُ 451/6)

اَلْإِمَامُ الْبُخَارِيْ–رَحِمَهُ اللهُ– އާއި اَلْإِمَامُ أَبُوْ حَنِيْفَةَ–رَحِمَهُ اللهُ–ގެ ރައްޔަކީވެސް މިއީއެވެ. ޢުޛުރަކާ ނުލައި ޖެހިގެން އަންނަ ރަމަޟާންމަސް ވަންނަންދެން ޤަޟާކުރުން ފަސްކޮށްފިމީހާ ގުނަހުގާރުވާނެއެވެ. އަދި ފިދުޔާދިނުން ވާޖިބެއް ނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި ވާޖިބުވަނީ ޤަޟާކުރުމެވެ.

ފިދުޔާ ޠަޢާމް

ފިދުޔާ ޠަޢާމަކީ ރަމަޟާންމަހުގެ ރޯދަހިފުމުގައި ހުރި އުނިކަންކަން ފޫބައްދައި ދެއްވުމުގެ މަޤްޞަދުގައި ، މިސްކީނުންނަށް ދެވޭ ކާއެއްޗެއްގެ ޞަދަޤާއި

ޝަރުޢުކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ޢަމަލެކެވެ. ފިޠުރު ޒަކާތަކީ ވާޖިބުކަމެކެވެ.ދިމާއާއި ދިމާގެ ބެލެހެއްޓުމުގެ ދަރަނިވެރިވާ މީހުން އީދު ދުވަހާއި އީދުވިލޭރޭ ކުރިން އެއްކޮށްހުރުމުގައި އިތުރުވާ މިންވަރަކަށްހުރި ، ކޮންމެ މުސްލިމަކު އަދާކުރާ އަދާގެ ބެލުމުގެ ދަރަނިވެރިވާ އެންމެހާ މުސްލިމުންގެ ފަރާތުން ޞާޢެއްގެ މިންވަރު ޒަކާތް ނެރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

عَبْدُ اللهِ بْنِ عُمَرِ–رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا– ވިދާޅުވިއެވެ."فَرَضَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ مِنْ رَمَضَانَ صَاعاً مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعاً مِنْ شَعِيْرٍ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى وَالصَّغِيْرِ وَالْكَبِيْرِ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ"(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ) މާނައީ: "ރަމަޟާންމަހުގެ ފިޠުރުޒަކާތުގެ ގޮތުގައި ކަދުރު ނުވަތަ ގޮދަނުގެ ޞާޢެއްގެ މިންވަރު؛ މުސްލިމު އަޅުންނާއި، މިނިވަންނުންނާއި، ފިރިހެނުންނާއި، އަންހެނުންނާއި، ކުޑަކުދިންނާއި، ބޮޑެތިމީހުންގެ މައްޗަށް ޚާއްޞަ ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ފަރުޟުކުރެއްވިއެވެ."

އަސްލަކީ ޞާޢެއްގެ މިންވަރެވެ. އެއީ ގާތް ގަނޑަކަށް ދަނޑިގަނޑު ގޮދަންގެ 2٠4 ކިލޯގްރާމް އެއްޗެއްގެ މިންވަރެވެ. އެކިބާވަތްތަކުގެ ކާނާގެ ބަރުދަން ތަފާތުވާތީކަން މިއީ ސަލާމަތުވާނޭ ކަމެކެވެ.

ފިޠުރު ޒަކާތުގެ ބައެއް މައްސަލަތައް

1- ފިޠުރު ޒަކާތް ވާޖިބުވަނީ ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދުވަހުގެ އިރުއޮއްސުމުންނެވެ. މިގޮތުން ޒަކާތް ނެރެންޖެހޭނީ އިރުއޮއްސޭއިރު ދުނިޔޭގައި ދިރިހުރިމީހުންގެ މަތިންނެވެ. ބަނޑުގައިވާ ދަރިފުޅުގެ ފަރާތުން ޒަކާތް ނެރުން މުސްތަޙައްބުކަމަށް ޢިލްމުވެރިންގެ އިއްތިފާޤުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެއީ ޢުސްމާނުގެ ފަރާތުން އެކަން ވާރިދުވެފައިވާތީއެވެ. މިއީ ސަޙާބީ ފަރާތްތަކުގެ ފަތުވާއެވެ.

2- ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުދުވަހުގެ އިރު އޮއްސުމުގެ ކުރިން މަރުވެއްޖެނަމަ އެމީހެއްގެ ފަރާތުން ފިޠުރުޒަކާތް ނެރުން ވާޖިބެއް ނުވާނެއެވެ.

3- ރަމަޟާން މަހުގެ ފަހުދުވަހުގެ އިރު އޮއްސުމަށްފަހު އުފަންވީ ކުއްޖެއްގެމަތިން ފިތުރު ޒަކާތްނެރުން ވާޖިބުވެއެވެ. ނަމަވެސް ޒަކާތް ނެރުން މުސްތަޙައްބުވެގެންވެއެވެ.

4- ފިތުރު ޒަކާތުގެގޮތުގައި ނެރޭނީ އެރަށެއްގެމީހުން އިރުކާއުމުގެގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ކާއެއްޗެކެވެ.

5- ފިތުރު ޒަކާތް ފައިސާއިން ދިނުމާމެދު އިލްމުވެރިންގެ ދެ ނަޒަރިއްޔާއެއްވެއެވެ. ބަޔަކީ މަޛްހަބު ފިޤްހަވައި ޢުލަމާއު އިލްމުވެރިންގެ ގޮތުގައި ފިތުރު ޒަކާތް ނެރުން ޖާއިޒު ނުވާނެއެވެ. މިއީ اَلْإِمَامُ مَالِكٍ -رَحِمَهُ اللهُ- އާއި اَلْإِمَامُ الشَّافِعِيْ - رَحِمَهُ اللهُ- އާއި اَلْإِمَامُ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَل -رَحِمَهُ اللهُ- ގެ މަޛްހަބެވެ.

6- އީދު ދުވަހުގެ އެއްދުވަސް ނުވަތަ ދެދުވަސް ކުރިން ފިތުރު ޒަކާތް ނެރުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިންވެސް ޒަކާތްނެރުމަށްޓަކައި މީހާ ހަވާލުކުރެވިދާނެއެވެ. ނަމަވެސް އެފަރާތުން ޒަކާތް ނެގި ބަހާނީ އޭގެ ޝަރުޠީ ވަގުތުގައެވެ.

7- ފިތުރު ޒަކާތްނެރުން އެންމެ ރަނގަޅީ ބޮޑީ އީދުދުވަހުގެ ފަތިސްނަމާދަށް އީދުނަމާދަށް ދިއުމުގެ ކުރިންނެވެ. (ސަޢޫދީ ފަތުވާކޮމިޓީ)

8- އީދުނަމާދުގެ ކުރިން ފިތުރުޒަކާތް ނެރުން ވާޖިބުވެއެވެ.

9- ބުރާރައްސަލާމް ފިތުރު ޒަކާތްނެރުން އީދު ނަމާދަށްފަހަށް ފަސްކޮށްލުމީ ހަރާމްވާނެއެވެ. އޭނާ މައްޗަށް ޤަޟާކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި ޒަކާތް ނެރެންޖެހޭނެއެވެ. (ސަޢޫދީ ފަތުވާކޮމިޓީ)

10- ހަމަޖެހިގެން ޒަކާތްނެރުން އީދުނަމާދަށްފަހު ފަސްކޮށްލިޔަސް އީދުނަމާދަށްފަހު ނަމަވެސް އެޒަކާތް ނެރުން ޖެހޭނެއެވެ. އޭނާގެ މައްޗަށް އަރާހުތަކުގައި ފާފައެއް ނެތެވެ. (ސަޢޫދީ ފަތުވާކޮމިޓީ)

11- ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުންގެ ފިޠްރު ޒަކާތް ވާޖިބުވާނީ މުވައްޒަފުންގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ ވަޒީފާ ދިންފަރާތުގެ ޒިންމާއެއް ނޫނެވެ. (ސަޢޫދީ ފަތުވާކޮމިޓީ)

12- ޒަކާތްނެރޭނީ ޒަކާތް ވާޖިބުވާއިރު އޭނާއުންނަ ރަށެއްގައެވެ.އަދި އެހެން ރަށެއްގައި އޭނާގެ ފަޤީރުން ޒަކާތް ނެރުންކަމުގައިވިޔަސް ފުދޭނެއެވެ. (ސަޢޫދީ ފަތުވާކޮމިޓީ)

13- ފިޠްރު ޒަކާތް ނެރޭއިރު ނުވަތަ ޞަދަޤާތެއް ދޭއިރު ކިޔަން ވަކި ހާއްސަ ދުޢާއެއް ނުވެއެވެ.

اَلْخَاتِمَةُ

اَلْحَمْدُ للهِ الَّذِيْ تَتِمُّ بِهِ الصَّالِحَاتِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُوْلِ اللهِ الْمَبْعُوثِ رَحْمَةً لِلْعَالَمِيْنَ، وَآلِهِ الطَّيِّبِيْنَ وَصَحْبِهِ الْكِرَام.

މާތްاللهގެ ހެޔޮ ރަޙްމަތުން މިފޮތް ލިޔުމުގެ ހެޔޮ ތަޢްލީފުކުރުމުގެ މަސައްކަތް މާތްاللهއަށް ޙަމްދު ކުރަމެވެ. އުންމީދުކުރަނީ މިފޮތުގެ ސަބަބުން ކިޔުންތެރިންނަށް ރޯދައާއިމެދު ދީނީގޮތުން ކަންކަން އިތުރަށް އޮޅުންފިލާނެކަމަށެވެ. ދުޢާއަކީ އަޅުގަނޑުގެ މިއަމަލުގައި މާތްالله ބަރަކާތްލައްވައި އިޚްލާޞްތެރިކަން މިންވަރުކޮށްދެއްވުމެވެ.

وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ وَبَارَكَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

ފިހުރިސްތު